

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος εἰκοστός.

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦνται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτησίου. — Γραφεῖον Αἰεὺθ. Ὁδὸς Σταδίου 32.

15 Δεκεμβρίου 1885

ΑΜΑΡΥΛΛΙΣ

[Συνέχεια* ἔδε προηγούμενον φύλλον.]

ΣΤ'.

«Ἐν τούτοις κἄτι δυσάρεστον ἦλθε νὰ ταράξῃ τὴν ὠραίαν μονοτονίαν μας, κἄτι τὸ ὁποῖον παρ' ὀλίγον ἀπέληγεν εἰς τραγικωτάτην λύσιν. Χάριν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας περιώδευε τὴν ἐπαρχίαν πολυάριθμον στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἐνὸς ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ πεζικοῦ. Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ φυσικὰ διήλθε καὶ ἀπὸ τὰ ἰδικὰ μας κτήματα καὶ ἐγκαθιδρύθη μίαν νύκτα εἰς τοῦ κ. Ἀναστασίου. Κατὰ τὰ συνειθισμένα οἱ στρατιῶται ἐμοιράσθησαν εἰς κονάκια εἰς τὰ σπίτια τῶν χωρικῶν, τὸν δὲ ἀξιωματικὸν ἐφιλοξένησεν ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ κτήματος. Ὁ ἀξιωματικὸς αὐτὸς ἦτο νέος καὶ, πρᾶγμα σπάνιον, κομψός, μὲ στολὴν καινούργιαν καὶ ἀκόμη μὲ κάποιαν μόρφωσιν· ἀλλὰ τὸ ἀρειμάνιον ὕψος του σ' ἐνέπνεεν ἀντιπάθειαν ἅμα συνωμίλεις μαζί του ἐπὶ μίαν στιγμὴν. Τὸ βράδιν ἐγευματίσα καὶ ἐγὼ εἰς τοῦ γείτονός μου καὶ τὸν ἐξετίμησα εὐθύς ἀπὸ τὰς πομπώδεις διηγήσεις του περὶ κατορθωμάτων καὶ ἀνδραγαθιῶν εἰς τὴν καταδίωξιν φυγοδικῶν, εἰς συμπλοκάς καὶ τέτοια.

Μὲ λύπην μου ὅμως εἶδα τὴν Ἀμαρυλλίδα νὰ προσέχῃ εἰς τὰς φλυαρίας τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ νὰ ῥίπτῃ βλέμματα συνεχῆ εἰς τὰ χρυσᾶ του σειρήτια καὶ εἰς τὰ στιλπνὰ κομβία. Τί τὰ θέλεις· ὅσον ἀνεπτυγμένη, ὅσον εὐφυής καὶ ἄν εἶνε μία κόρη, πάντοτε τὴν θαμβῶνει ἡ στρατιωτικὴ στολή, ὅπως θαμβῶνει τὰς σιταρήθρας ὁ καθρέπτης τῶν κυνηγῶν. Ἐπειτα ἡ γυναῖκα, ἐπειδὴ εἶνε φύσει δειλὴ, ζιππάζεται πολὺ ἀπὸ τὰς ἐπιδείξεις τῆς παλληκαριῆς. Ὁ ἀξιωματικὸς παρετήρησε βέβαια τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κόρης καὶ ἐνθαρρυνόμενος ἀπὸ τὸν ἀφελῆ τῆς τρόπον, τὸν ὁποῖον θὰ ἐξέλαβε πιθανῶς ὡς ἐρωτοτροπιάν, ἤρχισε τακτικὴν ἐπίθεσιν. . . ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ καταδιώξεως φυγοδικῶν.

Ὁ πατὴρ τῆς δὲν τὸ ἐπρόσεξεν αὐτό, ἀλλ' ἐγὼ ὁ ὁποῖος εἶχα πολὺ λεπτήν τὴν ὄσφρησιν, ὅταν

ἐπρόκειτο περὶ τῆς Ἀμαρυλλίδος, ἐγὼ ὁ ὁποῖος ἔπνεα μένεα ἐναντίον του, διότι ἦλθε νὰ μᾶς χαλάσῃ τὴν ἡσυχίαν μας καὶ τὴν χαριτωμένην συντροφίαν μας, ἐγὼ τέλος πάντων, ὁ ὁποῖος ἄρχισα νὰ ζηλεύω, τὸ ἐπρόσεξα πολὺ καλὰ καὶ τὸ ἐδιόρθασα εἰς τὴν φυσιογνωμίαν του. Ἐπρόσεξα ἀκόμη κ' ἐν ἄλλο, ὅτι ἡ Ἀμαρυλλίς ἀφωσιωμένη ὅλη εἰς τὰς διηγήσεις τοῦ νεκροῦ ἱππότη, οὐτ' ἐγύρισε κἄν νὰ μὲ ἰδῇ καθ' ὄλον τῆς ἐσπέρας τὸ διάστημα. . .

Εἶνε περιττὸν νὰ σοῦ εἰπῶ, ὅτι τὴν νύκτα ἐκείνην ὅλα τὰ ἔντομα τοῦ πύργου, τὰ ὁποῖα ἐνόμιζα ὅτι εἶχον ἐξαλειφθῆ ὀριστικῶς, ἀνεστήθησαν ἐξαφνα καὶ δὲν μὲ ἄφησαν νὰ ἡσυχάσω ὅλην τὴν νύκτα. . .

Ὁ ἀξιωματικὸς ἔστησε τακτικὴν πολιορκίαν. Μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι προσμένει διαταγὰς περὶ τῆς μελλούσης πορείας του, ἐνεθρονίσθη εἰς τοῦ κ. Ἀναστασίου μὲ τὴν μεγαλητέραν ἀδιακρίσιαν καὶ δὲν ἐνοσοῦσε νὰ σαλεύσῃ ἀπ' ἐκεῖ. Ὁ γείτων μου δὲν ἄργησε νὰ ἐννοήσῃ τὰ κατακτητικὰ σχέδια τοῦ σπαθοφόρου καὶ εἶδα μ' εὐχαρίστησίν μου ὅτι ἔκαμε τὰ μάτια του τέσσαρα. Εἶτε εἶπε δὲ κἄτι εἰς τὴν κόρην του, εἶτε ἐκείνη μόνη τῆς, μὲ τὴν γυναικίαν ὀχυδέρκειαν, ἡ ὁποία μόνον εἰς τὴν ἀρχὴν ἀπατάται κάποτε, διέκρινε τὴν ἀληθινήν ἀξίαν αὐτοῦ, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι παραιτηθεῖσα ἐντελῶς τοῦ συνήθους ὕψους τῆς θελκτικῆς οἰκειότητος, ἀνέλαβε κατὰ μικρὸν ἀπέναντί του ὕψος ψυχρὸν, ὑπερήφανον, ἀγέρωχον σχεδόν. Ἡ ἀνάγκη, βλέπεις, τὴν ἔκαμνε ν' ἀφήσῃ τὸ ἀφελές πρόσωπον κόρης τῶν ἀγρῶν, καὶ νὰ παίξῃ τὸ πρόσωπον γυναικὸς τοῦ μεγάλου κόσμου. Καὶ σὲ βεβαιῶ ὅτι καὶ τὸ δευτερον τῆς ἐπήγαγεν ὅπως καὶ τὸ πρῶτον. Ἴσως διότι μ' εὐχαρίστει, ἡ συμπεριφορὰ τῆς αὐτῆς τὴν περιέβαλλε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου μ' αἰγλήν βασιλίσσης, ὅταν ἀνεσθήκωνε τὸ ὑπερήφανον μέτωπόν τῆς, καὶ συνέσφιγγε τὰ χεῖλη ὑπεροπτικῶς, καὶ ἐκύτταζεν ἄλλορρονόστα, ἐνῶ ὁ κύριος ἀνθυπολοχαγὸς ἐξηκολούθει τὴν στενὴν πολιορκίαν του.

Φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ αὐτὸς δὲν ἦτο πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὰς προσόδους του, καὶ μὴ ἐλπίζων παράδοσιν ἀνέμενε περίστασιν διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀποφασιστικὴν ἐφοδόν. Ἡ περίστασις

δὲν ἤρχησε νὰ ἔλθῃ· μίαν ἡμέραν ἡ Ἀμαρυλλίς μου εἶπεν, ἀμα μὲ εἶδε, μὲ τὸν θλιβερώτερον τόνον φωνῆς:

— Ἀχ, κύριε Στέφανε, πάει καὶ ἡ ἄλλη ἡ ὄρνιθά μας, ἡ καυμένη ἡ Λευκή μου μὲ τὰ δώδεκα πουλάκια της.

— Τι, ἐφόρησεν;

— Ὅχι... τὴν ἔφαγεν ἡ ἀλεπού καὶ αὐτήν. Εἶνε φοβερόν πρᾶγμα αὐτὸ πλεῖα· δὲν ἠμποροῦμε νὰ ἔχωμεν ὄρνιθας.

— Κυρία μου, ἐφώναζεν ὁ ἀξιωματικός, ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν συνομιλίαν, ἀφίνω τὴν καταδιώξιν τῶν φυγοδικῶν καὶ ἀρχίζω ἀπὸ σήμερον νὰ καταδιώκω ἀλώπεκας. Ἀπόψε σὰς ὑπόσχομαι τὴν πρώτην! καὶ ἐξάπλωσε τὸ χέρι ἐπάνω ὅταν νὰ ἔκαμνε ὄρκον εἰς τὸν οὐρανόν.

Ἡ Ἀμαρυλλίς φυσικὰ τὸν ἠυχαρίστησε διὰ τὴν προθυμίαν του, ἂν καὶ ὀλίγον ψυχρά, ἀλλὰ τοῦ εἶπε πῶς δὲν ἀξίζει τὸν κόπον καὶ τέτοια. Καὶ ὁ κ. Ἀναστάσιος προσεπάθησε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ· ἐσυλλογίζετο βέβαια ὅτι ἡ καταδιώξις τῶν ἀλώπεκων ἠμποροῦσε νὰ παραταθῇ καὶ ἐπὶ ἕν ἔτος!

Ἀλλὰ ποῦ ἐπειθετο αὐτός; Καὶ λοιπόν, θέλοντες καὶ μὴ, ἠναγκάστησαν νὰ παραδεχθῶν τὴν ἀπόφασίν του· ἔπειτα καὶ πῶς ν' ἀπορρίψουν τόσον φιλόφρονα, τόσον ἱπποτικὴν ἀφοσίωσιν; Τὸ βράδυ λοιπόν μετὰ τὸ γεῦμα κατήρτισεν ὡς στρατηγὸς τὸ ἐνεδρευτικόν του ἀπόσπασμα, τὸ ὑποῖον συνεκροτήθη ἀπὸ αὐτόν, δύο ὑπαξιωματικούς του, καὶ τὸν ἀγροφυλάκα Καρανάσον. Δὲν εἶχα καθόλου διαθέσιν νυκτερινῆς ἐκδρομῆς, ἀλλὰ σοῦ εἶπα ἤξεύρω πόσον φαντάζουν εἰς τὰς γυναίκας αὐταὶ αἱ ἐπιδείξεις καὶ δὲν ἤθελα νὰ φανῶ εἰς τὰ μάτια τῆς Ἀμαρυλλίδος δειλὸς ἢ κατώτερος τοῦ κυρίου ἀνθυπολοχαγοῦ εἰς τὴν κυνηγητικὴν δεξιότητα, ἢ ὀλιγώτερον ἐκείνου ἀφωσιωμένος εἰς αὐτήν. Προσετίθη λοιπόν καὶ ἐγὼ ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸ ἀπόσπασμα τῶν κυνηγῶν, καὶ ἐγείναμεν πέντε τὸ ὄλον.

Ὁ ἀρχηγὸς μᾶς ἀπεκάλυψε κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος τὸ σχέδιόν του τὸ ὑποῖον ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ δόλου. Θὰ ἐπέρναμεν δηλαδὴ μαζί μίαν ὄρνιθα, τὴν ὁποῖαν θὰ προσεδέναμεν εἰς τὸν κορμὸν δένδρου, ἐνῶ ἀπὸ τὸ πόδι της θὰ ἐδέναμεν ἕνα σπάγον μακρόν. Θὰ ἐκρυπτόμεθα γύρω, μέσα εἰς τοὺς θάμνους· ἕνας θὰ ἐτραβοῦσεν ὀλίγον τὸν σπάγον καὶ θὰ ἔκαμνε τὴν ὄρνιθα νὰ φωνάζῃ ὅποια ἀλώπηξ ἤκουε τὴν φωνὴν θὰ ἔτρεχεν ἐκεῖ καὶ θὰ τὴν ἐτουφεκίζαμεν. Τὸ σχέδιον αὐτὸ διεσκέδαζε τὴν κόρην πολὺ καὶ ἤρχισε μετ' ἀνυπομονησίας νὰ προσδοκᾷ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἐπιτυχίαν του. Ὁ ἀξιωματικός ἐπέτυχεν ἂν δὲν ἐκίνησε τὴν εὐνοϊάν της καὶ τὴν ἀγάπην της, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν γυναικείαν περιέργειάν της καὶ τὴν ἔκαμε νὰ προσέξῃ εἰς αὐτόν

τόσον πολὺ τὸ βράδυ ἐκεῖνο, ὥστε μ' ἔσκασεν... Ὁψ, εἶπα, ὅλαι αἱ γυναίκες αἱ αὐταί, μάταιαι καὶ μωραὶ! Κρίμα ποῦ ἐνόμισα ὅτι ἡ Ἀμαρυλλίς δὲν ἠμοιάζει μὲ τὰς ἄλλας, ὅτι ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν! Τοῦ κάκου χάνουμι μὲ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων, μὲ τὴν σιωπηλὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν· χρειάζεται θρασύτης, αὐθάδεια—αὐτὰ τῆς ἀρέσουν, κ' ἐγὼ εἶμαι ἄνικανος δι' αὐτὰ. Ἄς τὸν χαρῆ λοιπὸν τὸν ἱππότην της!...

Ἐντούτοις ἡ ὥρα ἦτο δεκάτη καὶ ὁ ἀνθυπολοχαγὸς ἠδύορκησε νὰ διακόψῃ τὴν ἀπύλωτον φλυαρίαν του, ἵνα ἐτοιμασθῇ διὰ τὴν κυνηγητικὴν ἐκδρομὴν. Ἐκαθήμεθα ἐν τῇ λιθοστρώτῳ αὐτῇ, διότι ἡ ἐσπέρα ἦτο γλυκυτάτη. Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς ἐπῆγεν εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον ὠπλισμένος ἐπιδεικτικώτατα, ὡς ἂν ἐπρόκειτο ὄχι ἀλώπεκας νὰ κυνηγήσῃ, ἀλλὰ ἱπποποτάμους. Ἐφόρει ἐν χαικίῳ κυνηγητικόν εἰς τὴν μέσην, εἶχε τὸ ὄπλον του τὸ δίκανον κρεμασμένον εἰς τὸν ὦμον καὶ εἰς τὰς χεῖρας ἐκράτει βεβόλθερον, τὸ ὁποῖον ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐγέμιζεν.

Ἡ Ἀμαρυλλίς δὲν εἶχεν ἰδῆ ἐκ τοῦ πλησίον ποτὲ ἄλλοτε βεβόλθερον καὶ ἐπλησίασε μετὰ περιεργίας, καὶ παρετήρει τὸν μηχανισμόν αὐτοῦ.

Ὁ ἀξιωματικὸς ζαλισμένος ἴσως ὀλίγον ἀπὸ τὸν ἐξαιρετικὸν μωσχάτον τοῦ οικοδεσπότη, τοῦ ὑποῖου εἶχε κάμη πολλὴν κατανάλωσιν ἐκεῖνο τὸ βράδυ, ζαλισμένος ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν γειτονίαν τῆς ὠρχίας κόρης, ἢ ὅποια μὲ ἀφέλειαν ἐπήγαγε τὸ πρόσωπόν της πολὺ κοντὰ εἰς τὸ ἰδικόν του διὰ νὰ ἐνοήσῃ καλὰ τὸν μηχανισμόν τοῦ βεβόλθερον, τὸν ὁποῖον αὐτὸς τῆς ἐξήγει λεπτομερῶς, ἐλησμόνησεν ἐν φυσίγγιον ἐντὸς τοῦ φονικοῦ ὄπλου. Καὶ ἔξαφνα ἐνῶ ἐπέιξε τὸ σκάνδαλον, τὸ βεβόλθερον ἐκπυροσσοκροτεῖ, ἀκριθῶς ἐμπρὸς εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς κόρης...

Τρομαγμένη ἀπὸ τὸν ἔξαφνον κρότον, τυφλωμένη ἀπὸ τὴν φλόγα ἐκείνη ἔφερε τὰ δύο χεῖρα εἰς τὸ πρόσωπον καὶ ἔπεσε κάτω πρὸς τὰ ἐμπρός, ἐνῶ ὁ δυστυχὴς πατὴρ ἐνόμισεν ὅτι ἦτο νεκρὰ καὶ πρὶν προφθάσῃ νὰ φωνάζῃ· κόρη μου! ἐλιποθύμησε καὶ ἐκυλίσθη κάτω ἀπὸ τὸ καθισμά του.

Φαντάσου σκηνή! Ὅλοι τὰ ἔχασαν, καὶ ἐγὼ δὲν ἤξεύρω κοῦ εὐρῆκα τὴν δύναμιν ἐκείνην τὴν στιγμὴν καὶ χωρὶς νὰ συλλογισθῶ τίποτε, χωρὶς νὰ ἤξεύρω ἂν εἶνε ζωντανὴ ἢ νεκρά, ἐχύθηκα, τὴν ἀρπαξά εἰς τὰ χεῖρα μου καὶ τὴν ἔφερα μέσα εἰς τὸ σπῆτι. Μόλις κατώρθωσα ν' ἀποσπάσω τὰ χεῖρα της, μὲ τὰ ὅποια ἐκρατοῦσε σφιγμένον τὸ πρόσωπόν της, καὶ εἶδα ὅτι δὲν εἶχε καμμίαν πληγὴν, οὔτε καμμένην δὲν ἦτο, μόνον τὰ μαλλιά της εἶχαν κατ' ὀλίγον. Ἀρπαξά νερόν κρύον καὶ τὴν ἔβρεξα· συνῆλθε καὶ μοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι μὲ μισοκλεισμένα μάτια:

— Πατέρα μου! ἐψύθουσε.

— Δὲν εἶνε ὁ πατέρας σας· ἐγὼ εἶμαι, τῆς εἶπα καὶ ἡ φωνὴ μου ἔτρεψε.

— Σεῖς; κύριε Στέφανε! τί καλὸς ποῦ εἴσθε. Καὶ ὁ πατέρας μου... ὁ πατέρας μου! ἐφώναξε καὶ ἀνετινάχθη.

Εἶδες ὅταν πάθωμεν κᾶτι; Μέσα εἰς τὸν τρόμον μας νομίζομεν ὅτι ἐπαθάν συγχρόνως καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι τοὺς ὁποῖους ἀγαπῶμεν. Εὐτυχῶς ὁ κ. Ἀναστάσιος εἶχε συνέλθῃ καὶ ἤρχετο πρὸς τὴν κόρην. Τὴν ἀρπαξέ καὶ τὴν κατεφίλησε καὶ ἐκλαίεν ἀπὸ χαρᾶν, ὅτι ἦτο ζωντανὴ καὶ δὲν ἐπαθε τίποτε, ἐνῶ ἔξω ἐγένετο ὄχλοσῆ. Εὐθύς ἡ φήμη διεδόθη εἰς τὸ χωριὸν καὶ ὅλοι οἱ χωρικοὶ ἐπετάχθησαν ἀπὸ τὸν ὕπνον καὶ ἔτρεξαν νὰ ἰδοῦν τί κάνει ἡ κυρία των· ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι εἶνε σκοτωμένη, ἄλλοι μόνον πληγωμένη. Αἱ γυναίκες εἶχαν ἀρχίσῃ νὰ κλαίουν καὶ νὰ μοιρολογοῦν, οἱ ἄνδρες νὰ ἐξαγριώνωνται κατὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ οἱ τολμηρότεροι μάλιστα ἤλθαν ὠπλισμένοι καὶ ἐφώναζαν ὅτι θὰ τὸν σκοτώσουν τὸν φονεῖ τῆς καλῆς των κυρῆς.

Ὁ κύριος ἀνθυπολοχαγὸς φρόνιμα φερόμενος εἶχε κλεισθῆ εἰς τὸ δωμάτιόν του. Ἡ θέσις του βέβαια καὶ πάλιν δὲν ἦτο πολὺ εὐχάριστος.

Ὅταν ἐβεβαιώθησαν ὅτι ἡ κυρία των εἶνε καλὰ, ἀπεφάσισαν τέλος νὰ γυρίσουν εἰς τὰ σπῆτια των καὶ ἐμείναμεν μόνον ὁ πατὴρ ἡ κόρη καὶ ἐγὼ. Ὁ κ. Ἀναστάσιος καταβεβλημένος ἀπὸ τὴν συγκίνησιν ἐκάθητο πλησίον τῆς κόρης του καὶ ἐκράτει τὴν κεφαλὴν αὐτῆς εἰς τὰ γόνατά του. Ἐπειδὴ ἔλεγεν ἐκείνη ὅτι αἰσθάνεται εἰς τὸ κεφάλι της μέσα φωτιὰ καὶ λαύρα, εἶχα ἀναλάβῃ τὸ χρέος νοσοκόμου καὶ ἔβηκα ἐπὶ τοῦ μετώπου της μαντίλιον βρεγμένον. Ὅταν ἄλλαξα τὸ βρεγμένον πανί, ἀνοιγέ μίαν στιγμὴ τὰ μάτια καὶ μοῦ ἔλεγε μὲ μίαν ματιὰ της ἐν εὐχαριστῶ, τόσον ἐγκάρδιον, ὥστε ἐπληρονόμην πολὺ ἀκριθὰ διὰ τὸν μικρὸν κόπον μου. Πατὴρ καὶ κόρη εἶχαν τόσον ταραχθῆ ὥστε ἔλεγαν ὅτι δὲν θὰ ἠμπορέσουν κατ' οὐδένα λόγον νὰ κοιμηθῶν τὴν νύκτα ἐκείνην. Καὶ ἐγὼ λοιπὸν ἔμεινα ἐκεῖ ὅλην τὴν νύκτα καὶ μόλις περὶ τὰ ἐξημερώματα ἐπέστρεψα εἰς τὸν πύργον. Δὲν ἤθελα νὰ φύγω καθόλου, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο τόσον ἐπέμεναν ὅτι πρόειε νὰ ὑπάγω νὰ ἡσυχάσω ὀλίγον, ὥστε ἠναγκάσθην νὰ ὑπακούσω μὲ πολλὴν μου λύπην. Αἱ ἐντυπώσεις ὅμως τῆς τρομερῆς αὐτῆς νυκτὸς ἦσαν τόσον ζωηρὰ τυπωμέναι εἰς τὸ πνεῦμά μου, ὥστε δὲν ἠμπόρεσα οὐτ' ἐγὼ νὰ κλείσω μάτι ὅλην τὴν νύκτα. Τὸ πρωῖ ἵππευσα καὶ ἔτρεξα νὰ ἰδῶ πῶς εἶνε ἡ Ἀμαρυλλίς. Τὴν εὐρῆκα εἰς τὸν κῆπον· μὲ ὑπέδεχθη αὐτὴ καὶ ὁ πατὴρ της ἐγκαρδίως πλέον παρὰ ποτὲ. Ἦτο καλὰ, ἐντελῶς ξεζαλισμένη· μόνον ὠχρὰ ἀκόμη ἀπὸ τὴν ταραχὴν καὶ ὀλίγον παρηλλαγμένη, δι-

ὅτι εἶχε ψαλλιδίση εἰς τὸ μέτωπόν της τὰ καμμένα μαλλιά.

Μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ παπᾶ Ζαχαρίας ὁ ἐφημέριος τοῦ χωριοῦ ἔκαμε τὸ πρωῖ δοξολογίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διότι ἐσώθη ἀπὸ τὸν κίνδυνον, τὸν ὑποῖον διέτρεξε, καὶ ὅτι ἦτο ἐν μέρει εὐχαριστημένη, διότι ἡ περίστασις αὐτὴ τῆς ἀπέδειξε πόσον τὴν ἀγαποῦν εἰς τὸ χωριό. Καὶ ὅταν ἔλεγεν αὐτὰ τὰ τελευταῖα, μοῦ ἔρριξε μία ματιὰ, ὡσάν νὰ ἤθελε νὰ φανερώσῃ ὅτι εἰς τὸν πληθυσμὸν τοῦ χωριοῦ περιλαμβάνομαι καὶ ἐγὼ.

Περὶ τοῦ ἀξιωματικοῦ δὲν ἀνέφερε λέξιν. Μόνον ὅταν ἐρωτήσας ἔμαθα ἀπὸ τὸν κ. Ἀναστάσιον ὅτι ἀνεχώρησε πρὸ ὀλίγου προφασισθεὶς τάχα ὅτι εἶχε λάβῃ αἰρηνιδίαν διαταγὴν, ἐκείνην προσέθεσε μειδιῶσα:

— Τώρα ποῦ ἐμείναμεν πάλιν ἡσυχοὶ καὶ μόνοι, θὰ σὰς ἴκω μίαν ἡμέραν εἰς τὴν Σπηλιὰ τῆς Μάγισσας.

Z'

Εἶδα τὸ ὠρολόγιόν μου· ἡ ὥρα ἦτο 10.

— Νὰ σοῦ εἰπῶ, Στέφανε, εἶπα ἀποφασιστικῶς πρὸς τὸν φίλον μου, ὁμολογῶ ὅτι διηγείσαι ἐξαίρετα καὶ παρασύρεις τὸν ἀκροατὴν ν' ἀκούῃ τὰς ἀτελειώτους φλυαρίας σου, ἀλλὰ συλλογίσου ὅτι ἔχω ἐργασίας, τὰς ὁποίας ἄρῃσα χάριν σοῦ σήμερον. Αὐτὸ δὲν ἠμπορεῖ νὰ γείνη καὶ αὐριον... Τελείωσα γρήγορα, ἂν καὶ προσβλέπω τὴν λύσιν... ἐκακώσατε, ἔφυγε, ἐτελείωσαν ὅλα, ὅπως συμβαίνει πάντοτε.— Λοιπὸν ἐπήγατε εἰς τὴν Σπηλιὰ τῆς Μάγισσας; ἐγὼ τὸ εὐρίσκω αὐτὸ ἐντελῶς περιττόν...

— Γιατί;

— Σπηλιὰ τῆς Μάγισσας γιὰ σένα ἦτο πρό καιροῦ... τὸ σπῆτι τοῦ κ. Ἀναστασίου.

Ὁ Στέφανος ἐγέλασεν, ἀλλὰ μετανῶν ἐστέναζεν εἶτα:

— Ἀλήθεια! εἶπε. Καὶ ἀνέλαβε βραδέως τὴν διήγησιν του:

« Ὑστερον ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας, ἕνα πρωῖ ὁ γείτων μου μοῦ ἐμήνυσε ὅτι μὲ προσμένει τὸ ἀπόγευμα διὰ νὰ κάωμεν τὴν ἐκδρομὴν αὐτήν. Ἡ σπηλιὰ εἶνε εἰς ὑψηλὸν μέρος τοῦ βουνοῦ, μέσα εἰς τὸ δάσος καὶ τὸ μεγάλον ἀνοικτὸν στόμα της κρυμμένον ὀπίσω ἀπὸ σχῆνα νομίζεις πῶς εἶνε στόμα κανενὸς τέρατος τὸ ὁποῖον παραφυλάττει ἐκεῖ τοὺς διαβάτας.

Ἡ Ἀμαρυλλίς δὲν ἦτο πολὺ ζωηρὰ ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἰς τὸν δρόμον ἀπὸ τὴν σκηνήν τοῦ πυροβολισμοῦ κᾶτι εἶχε μείνῃ εἰς τὸν γαρδικτῆρὰ της, κᾶτι, ὡσάν μικρόν, πολὺ μικρόν σύννεφον σοβαρότητος καὶ μελαγχολίας. Ἀπὸ τὴν ὥραν μάλιστα ποῦ τῆς εἶχα εἰπῆ, πῶς ὅταν ἔπεσε ζαλισμένη εἰς τὴν αὐλὴν τὴν ἀρπαξά εἰς τὰ χεῖρά μου καὶ τὴν ἔφερα μέσα εἰς τὸ σπῆτι, ἐκοκκίνισε καὶ ἐχαμήλωσε τὰ μάτια. Ἐκτοτε δὲ ἀπέ-

ναντί μου, ἐνῶ δὲν ἔπαυε νὰ εἶνε εὐμενῆς καὶ εὐχαρῆς, ἀνελάμβανε κάποτε ὕψος ὑπεροπτικόν, ὅπως ἄλλοτε ἀπέναντι τοῦ ἀξιωματικοῦ. Ἐπειτα συχνὰ παρεξήγει τοὺς ἀπλουστεροὺς λόγους μου καὶ ἐζήτηε νὰ εὐρῆ εἰς αὐτοὺς πείραγμα τάχα ἐναντίον της, καὶ κάποτε ἐθύμονε διὰ τὰς φαντασιώδεις αὐτὰς αἰτίας. Ἄλλ' ἐγὼ μετὰ τὸ πρῶτον ἐκεῖνο μάθημα τῶν ἀμαράντων ἀπέφευγα πᾶσαν ἀφορμὴν θυμοῦ, καὶ κατῳρθωνα ἢ μὲ προσποίησιν ὅτι δὲν ἐνόησα ἢ μὲ τὴν εἰς τὸ ἀστεῖον μετατροπὴν τοῦ πράγματος νὰ ἀποκαθιστῶ εὐθὺς τὴν εἰρήνην. Ἐνθυμούμαι μάλιστα ὅτι κάποτε ποῦ τὴν εἶχα πειράξει, τὴν ἄλλην ἡμέραν μου εἶπε:

— Σήμερα εἴσθε ὁ ἀληθινὸς Στέφανος... ἐνῶ χθές...

— Χθές τί ἤμουν...

— Νὰ! χθές εἴσθε Στέφανος... ἐξ ἀκανθῶν.

Καὶ ἐξ αὐτοῦ μόνου τοῦ ἐλαχίστου ἠμπορεῖς νὰ κρίνης περὶ τοῦ πνεύματός της. — Νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν ἀμαρτίαν μου; Δυσπιστῶ πολὺ πρὸς τὰ βιβλία, τὰ ὅποια ἔχουν ὠραῖον ἐξώφυλλον καὶ πρὸς τὰς γυναῖκας, αἱ ὅποια ἔχουν ὠραίαν μορφήν· καὶ αἱ μὲν καὶ τὰ δὲ περιέχουν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνοησίας. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν θὰ εἶπῃ ὅτι δὲν ἠμπορεῖ ὁ Ὁμηρος αἴφνης ἢ ὁ Σαίκτηρ νὰ τυπωθῶν κάποτε εἰς πολὺ ὠραίας ἐκδόσεις...

Ἡ εἰσὸς τῆς σπηλιᾶς εἶνε χαμηλὴ καὶ σκοτεινὴ ὡς τρύπα τῆς Κολάσεως· πρέπει νὰ σκύψῃ κανεὶς διὰ νὰ εἰσέλθῃ μέσα. Ὁ κ. Ἀναστάσιος δὲν εἶχε διόλου ὄρεξιν νὰ τὸ κάμῃ· ἐκάθησε λοιπὸν ἔξω παρὰ τὴν εἰσόδον.

— Μήπως φοβεῖσθε νὰ εἰσέλθῃτε μέσα; μὲ ἠρώτησεν εἰρωνικῶς ἐκεῖνη.

— Ὅχι δὲ καὶ τόσον, ἀλλὰ δὲν ἠξέυρω ἂν ἀξίξῃ τὸν κόπον...

— Ἀξίζει καὶ παραξίζει. Βοηθήσατέ με ν' ἰσχύω τὸ κηρί.

Εἶχε μαζὶ της μικρὸν κηρίον καὶ σπέρτα· τὸ ἄναψε καὶ ἐμβῆκε πρῶτη, ἐμβῆκα καὶ ἐγὼ κατόπιν. Δὲν ἠξέυρω ἂν ἦνε τόσον ψυχρὸν τὸ ἐσωτερικόν, ἢ ἄλλη καμμία αἰτία συνέτεινεν, ἠξέυρω μόνον ὅτι ἠσθάνθη ῥίγος, ὅταν εὐρέθηκα ἀντικρὺ της μέσα εἰς τὸ σκοτάδι ἐκεῖνο φωτισμένον μόνον ἀπὸ τὸ κηρί.

— Νὰ σὰς εἰπῶ μὲ δύο λόγια τὴν ἱστορίαν τῆς σπηλιᾶς αὐτῆς ὅπως τὴν λένε ἡ γρηαῖς ἔς τὸ χωρὶ: Τὸν παλῆὸν κηρὸν ἐκατοικοῦσε ἐδῶ μέσα μιὰ μάγισσα· ὄχι γρηαῖ, ὅπως εἶνε ἡ μάγισσας ἔς τὰ παραμυθία μας, ἀλλὰ νέα καὶ ὠραία. Τὰ μόνα μάγια ποῦ ἔκχμεν ἦτον νὰ μαγεύῃ ὅλα τὰ κορίτσια τῆς χώρας, ὥστε νὰ γίνωνται ἄσχημα, καὶ νὰ ζετρελλαινῇ ὅλους τοὺς νέους μόνον μὲ τὴν ἰδική της ἐμμορφή. Μὲ τὰ πολλὰ κακὰ ποῦ ἔκαμε, ὅλαις ἢ μητέρες ἔς τὸ

χωρὶ τὴν ἐκαταράσθησαν καὶ εἰς τὸ τέλος εὐρέθηκε ἕνας κηλόγερος, ἄγιος ἄνθρωπος, καὶ ἔκαμε προσευχὴ ἔς τὸν Θεὸν νὰ σώσῃ τὸν τόπον ἀπὸ τῆς Μάγισσας ποῦ ἄσχημιζοῦσε τὰ κορίτσια καὶ ζετρελλαινῆε τὰ παλληκάρια. Καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἄκουσεν, ἔκαμε σεισμὸν καὶ ἐταράχθηκε ἡ σπηλιὰ καὶ ἐκόπηκ' ἕνα κομμάτι ἀπ' τὸν βράχον καὶ ἔπεσε καὶ πλάκωσε τὴν Μάγισσα. Νὰ! ἐδῶ, ἐλάτε μαζὶ μου! Καὶ μ' ἔφερε εἰς τὸ βῆθος τῆς σπηλιᾶς.

Σὲ βεβαιῶ ὅτι ὁ πλέον μωρὸς καὶ εὐκολόπιστος χωρικός δὲν θὰ ἠσθάνετο τόσην συγκίνησιν ἀπὸ τὴν διήγησιν τῆς ἱστορίας, ὅσην ἐγὼ τὴν ὥραν ἐκεῖνην. Ἐνῶ ἔβλεπα σιωπηλὸς τὸν βράχον ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν παράδοσιν κατεπλάκωσε τὴν ὠραίαν μάγισσαν, ἡ Ἀμαρυλλὶς προσέθεσε μὲ ὕψος μυστηριώδες:

— Δόσατέ μου τώρα τὸ χέρι σας· θὰ σβύσω τὸ κηρί.

Ἐσβυσε τὸ κηρί· ἤμειθα εἰς βαθύτατον σκότος... Δὲν τὴν ἔβλεπα· ἐνοιωθα μόνον τὸ μικρὸν καὶ ἀπαλὸν χέρι της μέσα εἰς τὸ ἰδικόν μου, ἄκουα τὴν ἀναπνοή της, καὶ ἀνέπνεα τὴν γλυκεῖαν μυρωδιὰ τῆς βιολεττίας ἀπὸ τὰ μαλλιά της:

— Θαρρῶ πῶς φοβεῖσθε, μοῦ εἶπεν ἔξαφνα ἐνῶ μ' ἔσυρε ἔς τὰ σκοτεινά· ν' ἀνάψω τὸ φῶς;

— Ὅχι νὰ μὴν φοβοῦμαι!... ἐψιθύρισα γελῶν βεδιασμένως.

— Τότε πῶς τρέμει τὸ χέρι σας καὶ εἶνε κρύον.

— Ἡ ὕγρασία τῆς σπηλιᾶς...

— Ὅχι, ὄχι! εἶνε μαγευμένος αὐτὸς ὁ τόπος.

Τώρα νὰ ἰδῆτε τί θὰ πάθετε. Ἀκούετε τίποτε; προσέξτε!

— Ἀκούω κάτι ἄν νὰ στάξῃ εἰς ταῖς πέτρας.

— Τί θαρρεῖτε πῶς εἶνε;

— Τί θὰ εἶνε; σταλαγματιαὶς νεροῦ...

— Ὅχι! εἶνε τὰ δάκρυα ποῦ τρέχουν ἀπὸ τὰ μάτια τῆς Μάγισσας. Νὰ καὶ τὰ μάτια! γιὰ ἰδέτε τα πῶς φεγγυοβλοῦν μεσ' τὰ σκοτεινά ἄν ἄστρα. Τὸ χέρι σας τρέμει περισσότερον... φοβεῖσθε λοιπὸν ἀλήθεια; Καλὲ δὲν ἐντρέπεσθε;

Πράγματι εἰς τὸν βράχον ἐκεῖνον ἐφεγγαν δύο ἄστρα. Δὲν ἄργησα δὲ νὰ ἐνοήσω, ὅτι ἦσαν τρύπαις ἀπὸ ταῖς ὁποῖαις ἐμβαινε ὀλίγον φῶς τῆς ἡμέρας.

— Ἡ Μάγισσα εἶνε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν βράχον, ἀλλὰ ζῆ. Κλαίει αἰωνίως καὶ κυττάζει μὲ τὰ ὠραία της φωτερὰ μάτια κάθε νέον ποῦ θὰ ἔλθῃ μέσα ἔς τὴν σπηλιὰ. Ἄν κατορθώσῃ νὰ τὸν μαγεύσῃ, νὰ τὸν συγκινήσῃ τόσον, ὥστε νὰ ἐγγίσῃ αὐτὸς τὸν βράχον μὲ τὸ χέρι του, ὁ βράχος θὰ κυλίσῃ νὰ τὸν σκεπάσῃ αὐτὸν καὶ ἡ Μάγισσα θὰ σωθῇ. Ἐλάτε λοιπὸν ἂν τολμᾶτε ἐγγίξατε τὸν βράχον! Δὲν σὰς ἐσυγκίνησε ἀκόμη ἡ Μάγισσα; Τί ἀναίσθητος ἄνθρωπος!

ΑΠΟ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΕΙΣ ΟΛΥΜΠΙΑΝ

Ἐπιστολαὶ πρὸς φίλον.

ΙΔ'

Πάτριαι, τῆ 1 Μαΐου.

Ἀλήθεια μαγευμένη εἶνε ἡ σπηλιὰ ἐκεῖνη! Τὸ λογικόν μου ἤρχισε νὰ σαλεύῃ, ἡ καρδία μου ἐκτυποῦσε δυνατώτερα εἰς τὰ στήθη μου, σχεδὸν μοῦ ἦλθεν εἰς στόμα νὰ τῆς εἰπῶ ὅτι δὲν εἶμαι ἀναίσθητος!... καὶ ὁ Θεὸς ἠξέυρει τί ἄλλο ἀκόμη! — Ἄλλ' ἔξαφνα ἄφησε τὸ χέρι μου καὶ ἀπεμακρύνθη ὀλίγον. Ἐνοιωσα ὅτι κάπου ἀνέβηκε καὶ ἡ φωνὴ της μοῦ εἶπε πάλιν προστακτικώτερα:

— Ἀγγίζετε λοιπὸν τὸν βράχον ν' ἀναστηθῇ ἡ Μάγισσα!

Μόλις, σχεδὸν χωρὶς νὰ θέλω, ἐκτύπησα τὴν παλάμην ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ ἔκαμα τρία βήματα ὀπίσω θαμβωμένος, τυφλωμένος ἀπὸ τὸ ἔξαφνον φῶς, τὸ ὅποῖον ἐπλημμύρισε τὴν σπηλιάν, ὡσὰν νὰ εἶχε γείνη πρῆγματικῶς θαῦμα. Καὶ ἀνάμεσα εἰς τὸ φῶς αὐτὸ τῆς ἡμέρας διέκρινα μόλις ἐκεῖνην ὄρθην ἐπάνω εἰς μίαν πέτραν. Διὰ νὰ μὲ τρομάξῃ δῆθεν εἶχε τυλίξῃ τὴν κεφαλὴν της μὲ τὴν πλεκτὴν μαντιλίαν της, τῆς ὁποίας ἡ μαύρη σκιά ἔκχμεν νὰ φαίνωνται ζωηροτέρα τὰ χρώματα τοῦ προσώπου της, καὶ τὰ μάτια της νὰ λάμπουν περισσότερον ἀπὸ τῆς Μάγισσας τὰ φαντασιώδη μάτια:

— Σὰς χαρίζω τὴν ζωὴν! μοῦ εἶπε μὲ ὕψος βασιλείσεως, ὡσὰν νὰ ἦτο πρᾶγματι ἡ Μάγισσα ἢ ἡποία ἀνεστήθη.

Εἶχα κῆπως συνέλθῃ, ἂν καὶ δὲν ἐνόησα ἀκόμη πῶς εἶχε συμβῆ ἡ αἰφνίδιος φωτισμὸς τῆς σπηλιᾶς:

— Σὰς εὐχαριστῶ διὰ τὴν μεγαλοδωρίαν, ἀπήντησα μὲ ὕψος ταπεινὸν κλίνων σχεδὸν τὸ γόνυ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐκεῖνη ἐπήδησε ξεκαρδισμένη ἀπὸ τὰ γέλοια:

— Ὅχι, δὲν ἠμπορῶ νὰ βαστάξω πλεῖα. Ὁμολογήσατε ὅμως ὅτι ἐπαῖξα λαμπρὰ τὸ μέρος μου καὶ ὅτι ἐτρομάξατε ἔς τὰ σωστά σας ὅταν ἀνετήκωσα τὴν πέτραν κ' ἐμβῆκεν ἔξαφνα τὸ φῶς.

— Δὲν τὸ ἀρνοῦμαι αὐτό, ἀπεκρίθην, καὶ δὲν εἶχα ἄδικον νὰ τρομάξω.

— Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐνομίσατε ὅτι πρᾶγματι ἀνεστήθηκε ἡ Μάγισσα.

— Καὶ ἀκόμη τὸ νομίζω! καὶ τὴν ἐκύτταξα κατὰ πρόσωπον.

— ὦ! ἔχομεν καὶ βρομντικὰς ὑπερβολὰς!... Πᾶμε ὅμως τώρα νὰ εὐρωμεντὸν πατέρα μου ὁ καυμένος θὰ ἐβραβέθηκε νὰ μᾶς προσμένῃ.

Ὁ κηλόβολος γείτων μου ἐκάπνιζε τὸ σιγάρον του ἐν ἡσυχίᾳ. Ἐγέλασεν ὅταν μὲ πολλὴν χάριν τοῦ διηγήθη ἡ κόρη του πῶς μὲ εἶχε τρομάξῃ, καὶ μοῦ ἐξήγησεν ὅτι ἐπάνω ἀπὸ τὴν σπηλιάν εἶνε μιὰ τρύπα, ἡ ὁποία κλείει ἐντελῶς μὲ μίαν πέτρα. Τὴν τρύπαν αὐτὴν φαίνεται ὅτι τὴν εἶχαν κάμῃ ἄλλοτε οἱ ποιμένες, οἱ ὅποιοι κατέφευγαν εἰς τὴν σπηλιάν, καὶ ἐχρησάμευεν ὡς φωταγωγός...

[Ἐπειτα συνέχισα.]

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΞΙΝΗΣ

Ἦκουσα πάντοτε τοὺς κατοικοὺς τῶν Πατρῶν ἐπαινοῦντας τοσοῦτον τὴν πόλιν των, ὥστε προτοῦ τὴν ἐπισκεφθῶ ἀπέδιδον μέρος τῶν ἐπαίνων ἐκείνων εἰς τὸν πατριωτικὸν ἐνθουσιασμόν. Σήμερον ὁμολογῶ ὅτι αἱ τοιαῦτά μου ἐπιφυλάξεις ἦσαν ἀνυπόστατοι. Εἶναι ἀληθῶς ὠραία ἡ πόλις τῶν Πατρῶν. Δὲν λέγω ὅτι θὰ ἐπροξένηε καὶ εἰς σὲ ἐρχόμενον κατ' εὐθείαν ἐκ Παρισίων ὅσην ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς ἐμὲ ἐπιστρέφοντα ἐκ τῶν περιπλανησέων μου, ἀλλὰ φρονῶ ὅτι ὅπως δῆποτε ἠθέλε σὲ εὐαρεστήσει. Καὶ ὅμως μένει πάντοτε ἀληθές (κατὰ τὸν Σαίκτηρον καὶ πάλιν,) ὅτι καλὸν ἀπολύτως καὶ ἄνευ συγκρίσεως πρὸς ἄλλο δὲν ὑπάρχει: Nothing is good, I see, without respect. (Ἐμπορος τῆς Βενετίας.)

Διὰ τοῦτο συνιστῶ πάντοτε εἰς τοὺς θέλοντας ἐκ τῶν ξένων φίλων μου νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν Ἑλλάδα, νὰ μὴ ἔλθωσι κατ' εὐθείαν μέσῳ Μασσαλίας, ἀλλὰ μέσῳ Τουρκίας διὰ Κωνσταντινουπόλεως. Ἀποφεύγουν οὕτω τὴν ἐνόχλησιν τῆς θαλάσσης, καὶ πρὸς τούτους— τοῦτο δὲ εἶναι τὸ μυστικόν μου,— ἀλλάσσουν τὸ σημεῖον τῆς συγκρίσεως. Ἐρχόμενός τις ἀπ' εὐθείας ἐκ Παρισίων νομίζει ὅτι ἡ Εὐρώπη τελειώνει ἐνταῦθα, ἐνῶ ὅτε ἐρχεται ἐκ Τουρκίας βλέπει ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἀρχὴ τῆς Εὐρώπης. Τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ, φρονῶ, οὐσιώδη διαφορὰν.

Αἱ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως Πάτριαι κατεῖχον τὸ ἄνω μόνον μέρος τῆς σημερινῆς πόλεως, περὶ τὰ τεῖχη καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ὑπερκειμένου φρουρίου. Ὅτε οἱ Τούρκοι ἀπῆλθον, ἀφήσαν εἰρηπια καὶ οὐδὲν ἄλλο. Ἴσως ὅμως κατὰ τοῦτο συνετέλεσαν εἰς τὴν ταχυτέραν τῆς πόλεως ἐπανόρθωσιν, ἀναλαθόντες αὐτοὶ τὸ ἔργον τῆς καταδάφισεως προτοῦ ἀρχίσῃ τὸ τῆς ἀνοικοδομήσεως. Τώρα αἱ Πάτριαι ἐκτείνονται μέχρι τῆς θαλάσσης, κατέχουν δὲ τὸν χώρον τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς πόλεως. Αἱ κάτω συνοικίαι εἶναι ἀξιολογώτεραι, ἀλλ' ὅμως ζηλεύω τὴν θέαν τῶν οἰκιῶν εἰς τὸ ἄνω μέρος ἐπὶ τοῦ λόφου, ὅστις εἶναι καὶ οὗτος παρέκτασις τοῦ μεγαλοπρεποῦς Παναχαικοῦ ὄρους ὀρθουμένου ὑπεράνω τῶν Πατρῶν εἰς ὕψος 1927 μέτρων.

Οἱ κάτοικοι τῶν Πατρῶν ὀφείλου ἀνδριάντα εἰς τὸν Καποδίστριαν, καθὸ τρίτον θεμελιωτὴν τῆς πόλεως των. Εἰς ἐκεῖνην ὀφείλεται τὸ ἐξαιρέτων σχέδιον τῆς νέας πόλεως. Αἱ ὁδοί, καλῶς χαραχθεῖσαι, εἶναι ἀρκούντως εὐρείαι. Μία αὐτῶν φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Μαιζώνος, δικαίως δὲ

τούτο, διότι ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Γάλλου στρατηγού ἔλαβε κατὰ τὸ 1828 ἡ Ἑλλάς τὰς κλείς τῶν Πατρῶν, τελευταίου καταφυγίου τῶν Τούρκων ἐν Πελοποννήσῳ. Αἱ ὁδοὶ ἀπολήγουν ὅλαι εἰς δεινὰ φρούρια πλατείας ἢ εἰς τὴν παρλιάν, προκυμαία δὲ μακρὰ περικλείει τὸν λιμένα, ὅπου οἱ πικνοὶ τῶν πλοίων ἴστοι μαρτυροῦν τὴν κίνησιν τοῦ ἐμπορίου.

Τὴν κεντρικὴν τῆς πόλεως πλατεῖαν κοσμοῦν συμβολικὰ συμπλέγματα καὶ ἀναθροτήρια ἐκ μετάλλου, σημεῖα τοῦ ζήλου τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν πρὸς ἐξευρωπαϊσμόν τῶν Πατρῶν. Τὸ κυριώτερον ὅμως τῆς πλατείας ταύτης κόσμημα εἶναι κομψὸν νεόδμητον θέατρον. Λεωφόρος δεινὸς ἀναβαίνει μέχρις ἄλλης πλατείας κοσμουμένης ἐπίσης μὲ ἀγαλμάτια μετάλλινά, πρὸς δὲ— τὸ καὶ καλλίτερον— μὲ θάμνους καὶ ἄνθη. Ἐκεῖ συνέρχονται οἱ κάτοικοι πρὸς περίπατον καὶ πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς θαυμασίας θέας τῆς θαλάσσης, ἣτις ἐκτεταμένη ὑπὸ τοὺς πόδας σου ἀλλάσσει ἀνά πᾶσαν στιγμὴν τὸ χρῶμα ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ δύνοντος ἡλίου. Ἀπόψε συνάδουον τὸν δίσκον τοῦ μικρῆ χρυσοπόρφυρα νέφη ἐν τῷ μέσῳ οὐρανοῦ διακυοῦς, τοῦ ὁποῖου ἀδυνατῶ νὰ ὀρίσω διὰ λέξεων τὰς ἀλληλοδιαδόχους ἀποχρώσεις. Ἀντικρῦ, τὰ βουνὰ τῆς Αἰτωλίας βυθίζου ἀποτόμως τοὺς πόδας των εἰς τὴν θάλασσαν, ὑπεράνω δὲ τῶν κορυφῶν των φαίνονται τὰ ἀπέχοντα ὄρη τῆς Ἀκαρνανίας, καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ γιονοσκεπῆς κορυφὴ τοῦ Παρνασσῶ. Ἀριστερῶθεν δὲ τὸ ὑψηλὸν ὄρος τῆς Κεφαλληνίας θέτει φραγμὸν εἰς τὸν ὀρίζοντα καὶ συμπληροῖ τὸ ἐξαισιον πανόραμα.

Ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῆς πόλεως, φαίνεται μικρὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν 34000 ψυχῶν, τῶν ἀποτελουσῶν τὸν πληθυσμὸν τῆς κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀπαρίθμησιν. Δὲν εἶναι ἄλλως ἀπίθανον ὅτι περιέχει πλείστους. Αἱ ἀπογραφαὶ δὲν εἶναι εὐκόλοι ἐν Ἑλλάδι, τὰ δὲ πορίσματά των εἶναι συνήθως ὑποδεέστερα μᾶλλον ἢ ὑπέρτερα τῆς ἀληθείας, καθόσον ὁ λαὸς δὲν ἐννοεῖ εἰσέτι τὴν χρησιμότητα τῆς στατιστικῆς, ὑποπτεύει δὲ ὅτι ὑποκρύπτει ἢ ἀπαριθμῆσαι σκοποῦς φορολογίας ἢ στρατολογίας. Ἄλλως δὲ οἱ ἄνθρωποι δὲν προθυμοποιοῦνται νὰ διευκολύνωσι τὸ ἔργον τοῦ ἐξεταστοῦ, ὅστις ἔρχεται πολυπραγμονῶν καὶ ἐρωτᾷ τὴν ἡλικίαν σου, τὴν ἡλικίαν τῶν τέκνων σου, τὸν ἀριθμὸν των, ἐὰν γνωρίζεις νὰ γράφῃς καὶ ν' ἀναγιώσκῃς καὶ Κύριος οἶδε τί ἄλλο. Ἴσως εἶνε κέρδος ὅ,τι δυνήθῃ τις νὰ ἀποκρύψῃ. Παιρεκτὸς τούτου ὑπάρχει καὶ ἡ πρόληψις ὅτι ἡ ἀρίθμησις εἶναι κακὸς οἰωνός. Ἐὰν συναντήσῃς παλληκάρια χορεύοντα ἐπὶ τῆς γλῶσσης, πρόσεχε μὴ τὰ μετρήσῃς, καὶ μήτε τὰ περικυκλοῦντα τὴν μητέρα των παιδία εἰς τὴν θύραν τῆς καλύβης τῆς, — ἢ τοῦ-

λάχιστον πρόλαβε νὰ ἐκφράσῃς εὐχὴν πρὸς ἀποτροπὴν τῆς βασκανίας.

Αἱ Πάτραι περιεῖχον δέκα μόνον χιλιάδας κατοίκους ὅτε ἦλθεν ἐνταῦθα ὁ Leake κατὰ τὸ 1805, ἦσαν δέ, λέγει, ἡ πολυπληθεστέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος πρὸς μεσημβρίαν τῶν Ἰωαννίνων. Ἀνελάμβανε τότε ἐκ τῆς καταστροφῆς τὴν ὑποίαν πρὸς τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν εἶχον ἐπιφέρει τὰ στρατεύματα τοῦ Σουλτάνου, ὅτε ἦλθεν πρὸς τιμωρίαν τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν κατὰ τὸ 1770 ἐπαναστατικὴν ἀπόπειραν, τὴν ὑποκινηθεῖσαν διὰ τῆς πικρῆς ἐστρατείας τῶν Ρώσων ὑπὸ τὸν Ὀρλώφ. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἰδίως ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους, ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἦτο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, σπουδαῖος· ἀλλ' ὅμως ἐν ἐλλείψει ἀκριθῶν περὶ τούτου εἰδήσεων καὶ λαμβανόμενης ὑπ' ὄψιν τῆς τότε καὶ σήμερον περιοχῆς τῆς, δυνάμεθα νὰ εἰκασώμεν ὅτι δὲν ὑπερέβαινε κατὰ πολὺ τὸν σημερινὸν ἀριθμὸν κατοίκων. Ἐς εὐχόμεθα ὅτι βαθμηδὸν ἡ νέα πόλις θὰ ὑπερακοντίσῃ κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἀρχαίας.

Ὅποσα καὶ ὅποια συμβάντα διεδραματίσθησαν ἐνταῦθα ἀπό τοῦ ὁ Πατρεύς, περισυνάξας τοὺς κατοίκους τῶν παρακειμένων πόλεων ἐντὸς τῆς εὐρυθείας τῆς Ἀρόης, ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομά του. Σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὑποταχθεῖσα εἰς τὸν Κάσσανδρον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, λυτρωθεῖσα διὰ τῶν ἰδίων ἀγῶνων ἀπὸ τὸν Μακεδονικὸν ζυγόν, πολλὰ παθούσα κατὰ τὸν πόλεμον μεταξὺ Ἀχαιῶν καὶ Ρωμαίων, ἡ πόλις τῶν Πατρῶν εἶχεν ἤδη ἐκπέσει τῆς ἀρχαίας λαμπρότητος, ὅτε μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ὑπέστη καὶ αὕτη τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρώμης. Ἀλλ' ἐπεφυλάσσοντο εἰς τὰς Πάτρας νέαι τύχαι ἐπὶ Ἀγούστου. Ὁ νικητὴς τοῦ Ἀκτίου μετέτρεψε τὴν Ἑλληνικὴν πόλιν εἰς Ρωμαϊκὴν ἀποικίαν χορηγῆσας προνόμια ἄτινα, προστιθέμενα εἰς τὰ πλεονεκτήματα τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς τῆς, δὲν ἠδύναντο ἢ νὰ τὴν ἀνυψώσωσι εἰς περιωπὴν ἐξαιρετικὴν κατὰ τὰ μέρη ταῦτα τῆς ὑποδουλωθείσης Ἑλλάδος. Εἰς ἀποζημίωσιν τῆς ἀπολεσθείσης ἐλευθερίας αἱ Πάτραι ἀπήλασαν μακρὰν περίοδον ὑλικῆς εὐημερίας, μὴ διακοπέσαν καὶ ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας. Ἀπόδειξιν τούτου ἔχουμεν ἐν τῷ προσώπῳ τῆς πλουσίας γῆρας Δαυνηλίδος, ἣτις γνωρίσασα εἰς Πάτρας Βασίλειον τὸν Μακεδόνα, ὅτε οὐδὲν εἰσέτι προήγγελλε τὴν μέλλουσαν ἀνύψωσιν του, ἔπεμψε μετέπειτα πρὸς τὸν νέον αὐτοκράτορα δῶρα, τῶν ὁποίων οἱ χρονογράφοι διέσωσαν τὴν περιγραφὴν. Αὕτη δὲ καὶ μόνη ἡ περιγραφή ἀρκεῖ εἰς ἐνδειξιν τῆς τότε ἀκμῆς τῆς ἐνταῦθα βιομηχανίας. Ἡ κατασκευὴ ἰδίως βαμβακερῶν καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων ἦτο κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας διὰ τὰς Πάτρας ὅ,τι ἢ σταφίς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας.

Αἱ Σταυροφορίαι, ἰδίως δὲ ἡ τετάρτη Σταυροφορία, εἶναι ἡ ἀρετηρῖα νέας ἐποχῆς. Ἐκτοτε ἐπέρχονται δεινὰ περιπέτειαι καὶ συμφοραὶ ἀλλεπάλληλοι, μέχρι τῆς ἀνακτήσεως τῆς ἀνεξαρτησίας κατὰ τὸ 1828. Ἰππῶται Γάλλοι, δεσπότης Ἑλληνας, βεζίλοι Βενετοὶ, πασάδες Τούρκοι ἀνύψωσαν ἕκαστος τὴν σημαίαν του ἐπὶ τοῦ φρουρίου τῶν Πατρῶν.

Οἱ ἐγγυῶροι ἀποδίδουν συνήθως εἰς τοὺς Βενετούς τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ φρουρίου τούτου, πιθανώτερον ὅμως ὅτι τὸ ἀνήγειραν οἱ Βιλαρδουῖνοι ἐπὶ τοῦ χώρου ἀρχαιότερου Βυζαντινοῦ ὀχυρώματος. Τὸ σχέδιόν του, καὶ αὐτὰ ἐτι τὰ ἐντὸς τῶν τειχῶν ἀνευρισκόμενα τεμάχια ἀρχαίας γλυπτικῆς, φαίνονται μαρτυροῦντα τὴν φεουδαλικὴν κατασκευὴν του. Ἴσως δὲ καὶ οἱ Βενετοὶ ἐπέξετειναν βραδύτερον τὸ οἰκοδόμημα τῶν Φράγκων.

Ἡ πόλις τῶν Πατρῶν δὲν ἔλαβε μέρος μικρὸν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς Γερμανὸς ὕψωσε πρῶτος τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας, ὑπῆρξε δὲ εἰς ἐκ τῶν κυριωτέρων διοργανωτῶν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν αὐτοῦ καὶ ἄλλων ἀρχηγῶν ὀνομαστῶν οἱ Ἑλληνας ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν, ἀλλ' οἱ Τούρκοι κλεισθέντες ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἀντέστησαν ἐπιτυχῶς εἰς τὰς προσβολὰς τῶν ἐπαναστατῶν, πολλὰς δὲ πολιορκηθέντες κατώρθωσαν νὰ διατηρηθῶσιν ἐκεῖ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ἀγῶνος.

Τὸ φρούριον ταῦτα χρησιμεύει τὴν σήμερον ὡς φυλακὴ. Τοιοῦτος ἐν γένει ὁ προορισμὸς ὅσων φρουρίων διεσώθησαν ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἶδον ἄλλοτε τὰ τοῦ Παλαμηδίου καὶ τῆς Χαλκίδος, σήμερον δὲ ἐπισκέφθη τὸ τῶν Πατρῶν. Οὐδὲν ὀλιθερώτερον τῆς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποῖαν προξενεῖ τῶν δεσποτικῶν τούτων ἡ θέα. Ἀνάγκη μετὰ λύπης νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τῶν φυλακῶν εὐρισκόμεθα εἰσέτι ἐνταῦθα ἐν πλήρει μεσαιῶνι. Ἀπόπειραι πρὸς βελτίωσιν αὐτῶν δὲν ἔλειψαν, ἀπ' ἐναντίας· ἀπό τοῦ ἐβασίλευσεν ὁ Ὄθων μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἔπαυσαν αἱ περὶ τούτου φροντίδες· ἐταίρια ἰδιωτικὰ συνεκροτήθησαν, ἐδημοσιεύθησαν πραγματεῖαι διάφοροι καὶ περιοδικὰ εἰδικὰ, συζητήσεις εἰς τὰς βουλὰς ἐγένοντο, ἐπιτροπὴ καὶ ἀποστολαὶ ἐψηφίσθησαν, ἀλλ' ὅμως πάντα ταῦτα εἰς οὐδὲν εἰσέτι ριζικὸν μέτρον ἀπέληξαν. Δυστυχῶς καὶ τοῦτο τὸ ζήτημα ἐκφράζεται ἐκ τῶν οικονομικῶν. « Δεῖ δὴ χρημάτων », ἐνόσω δὲ τὸ ἰσώσκελές τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν πραγματοποιεῖται, αἱ ἐλληνικαὶ κυβερνήσεις δὲν ἀπορραϊζοῦν τὴν συνομολόγησιν δανείων χάριν τῶν φυλακῶν. Ἐντούτοις ἡ τοιαύτη δαπάνη δὲν θὰ ἦτο περιττὴ οὔτε ἄσκοπος. Ὑπὸ τὴν ἐνεστῶσαν κυβέρνησιν (1884) ἐγένοντο ἀπόπειραι πρὸς βελτίωσιν τοῦ διοργανισμοῦ τοῦ προσωπικοῦ καὶ πρὸς εἰσαγωγὴν μεταρρυθμίσεων τινῶν εἰς φυλακὴν νεωστὶ συσταθείσῃ εἰς Ἀθήνας, εἰρήθη δὲ

καὶ φιλόανθρωπος γενναϊόδωρος, ὁ κ. Συγγρός, ὅστις ἐχορήγησε τὰ ἀναγκαῖα χρήματα πρὸς ἀνεγερσιν φυλακῆς προτύπου εἰς Ἀθήνας, *) ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἀρκοῦν, οὔτε δυνάμεθα νὰ περιμένωμεν ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς γενναϊοδωρίας τὴν κατασκευὴν ὅσων φυλακῶν ἔχομεν χρεῖαν καὶ τὴν εἰς αὐτὰς εἰσαγωγὴν συστήματος μὴ ἀναξίου ἔθνους ἐκπολιτισθέντος. Εἶναι ἔργον τοῦ Κράτους ἡ διόρθωσις τῆς παρούσης ἐλεεινῆς καταστάσεως τῶν φυλακῶν. Ἡ τοιαύτη ἀσχημιά μᾶς φέρει ὄνειδος καὶ πρέπει νὰ παύσῃ πλέον.

Αὐτὴ ὑπαίθριος, περικυκλωμένη ἀπὸ τοίχους ὑψηλοῦς, μαυρισθέντας ἐκ τῆς πολυκαιρίας καὶ τῆς ὑγρασίας, — εἰς τοὺς παχυτάτους τούτους τοίχους παράθυρα, μὲ κιγκλίδας σιδηρᾶς, διὰ τῶν ὁποίων δυσκόλως εἰσέρχεται ὀλίγον φῶς εἰς δωμάτια σκοτεινὰ, ὑγρὰ καὶ δυσώδη, χωροῦντα μόνις τοὺς ἐντὸς αὐτῶν συσσωρευμένους καταδικητούς, — ἰδοὺ ἐν ὀλίγοις τί βλέπεις εἰσερχόμενος ἐντὸς τοῦ ἐνδοτέρου περιβάλλου τοῦ φρουρίου τῶν Πατρῶν.

Οἱ φυλακισμένοι φέρουν ἕκαστος τὰ ἐνδύματά του, δὲν ὑπάρχει δὲ ὁμοιόμορφος ἐνδυμασία χορηγούμενη ἀπὸ τὰς ἀρχάς, οὔτε κανονισμὸς ἐπιβάλλων τὴν καθαριότητα ἢ τὴν ἐργασίαν. Ἐκαστος ἐργάζεται ὅπως δύναται καὶ ὅταν θέλῃ. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ κατάδικοι καταγίνονται εἰς τὴν ζυλογλυπτικὴν, ἠγόρασα δὲ σήμερον διὰ σὲ πίπαν ἔχουσαν κοσμήματα συμβολικὰ, εἰς τὰ ὅποια δὲν ἔ' ἀνέυρης τὰς παραδόσεις τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Παιωνίου. Ἡ ἐργασία αὕτη γίνεται δι' ἀτελοῦς μαχαίριδου, ἐγγυῶρι κατασκευῆς. Ἀλλὰ καὶ τὰ μαχαίριδα ταῦτα ἀποτελοῦν πρόσθετον κίνδυνον εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου ρήξεις αἰματηρὰ γίνονται ἐνίοτε μεταξὺ τῶν φυλακισμένων. Ἀληθές ὅτι καὶ ἐν ἐλλείψει μαχαίρας δύναται οὗτοι νὰ μεταβάλλωσιν εἰς ὄπλα φοβερὰ καρφία ἢ χάλικας, ὅξυνοτες τὴν ἄκραν των. Ὡς πρὸς ἐπιτήρησιν δὲ, μόνος αὐτῆς σκοπὸς φαίνεται ἡ πρόληψις τῆς ἀποδράσεως τῶν φυλακισμένων.

Εἰς τὸ φρούριον τοῦ Παλαμηδίου εἶδα τοὺς καταδικητούς καθ' ἡν ὄραν ἐπιτρέπεται νὰ ἐξέρχονται εἰς τὴν αὐλὴν. Εἶναι αὕτη εἶδος φρέατος περικυκλωμένου ἀπὸ τὰ δεσποτικῶν. Ἀπὸ τὰς στέγας αὐτῶν ἔβλεπα κάτω εἰς τὴν αὐλὴν τοὺς φυλακισμένους. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν τινὲς καταδικασθέντες εἰς δεσμὰ ἰσόδια ἢ καὶ εἰς θάνατον. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι περιμένουν ἐνίοτε ἐπὶ μῆνας ἢ καὶ ἔτη τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ποινῆς ἢ τὴν χάριν των. Ἐντὸς τοῦ στενοῦ τῆς αὐλῆς χώρου ἐσχημάτιζον οἱ πληροῦντες αὐτὴν κατάδικοι διάφορους ὑμάδας. Ἐδῶ τινες ἐπαίζον τάβλι, ἄλλοι παρῆκει χαρτῖα, — πλησίον αὐτῶν, καθήμενος ἐπὶ χαμηλοῦ σακμνίου, εἰς γέρον κατεγίνετο μετὰ προ-

(*) Κατὰ τὰς ἐλληνικὰς ἐφημερίδας ὁ θεμέλιος τῆς φυλακῆς ταύτης ἔθετο ἐπὶ τῆς κατὰ μῆνα Ἀπριλίου τοῦ 1885.

σοχής εἰς τὴν ζυλογλυπτικὴν του, — ἄλλος, σταυροποδητὴ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπρὸς πᾶσι νὰ διορθώσῃ μὲ τὴν βελόνην τὴν κατεστραμμένην φουστανέλαν του, — ἄλλος δὲ πάλιν, ὄρθιος εἰς μίαν ἄκραν, κρατῶν λαοῦτον εἰς χεῖρας, διέχεεν εἰς τὴν μεμολυσμένην ἐκείνην ἀτμοσφαῖραν μέλος θλιβερόν, τὸ ὁποῖον ἐπηύζανε τὴν μελαγχολίαν τοῦ ὄλου θεάματος. Ὑπεράνω δὲ τῆς αὐλῆς, ἐπὶ γεφύρας ἐναερίου στηριζομένης εἰς τὰ ἐκατέρωθεν ἐπίπεδα στεγασματα τῶν δεσποτηρίων, ὁ σκοπός, νέος ὑγιής καὶ ροδοκόκκινος, φέρων κομφῶς τὴν στρατιωτικὴν στολὴν του, ἐπεριπάτει ἄνω καὶ κάτω, τὸ ὄπλον ἐπ' ὤμου.

Εἰς τὰς φυλακὰς μας δὲν βλέπεις συχνάκις τοὺς τοσοῦτον συνήθεις ἀλλαγῶν τύπους ἀνθρώπων ἀπεσκληρυμένων εἰς τὸ ἐγκλημα. Ὑπάρχουν καὶ τοιοῦτοι, ἀλλὰ σπάνιοι. Οἱ πλεῖστοι εἶναι ὅποιοι οἱ φυγόδικοι καὶ φυγόποινοι, περὶ τῶν ὁποίων σοῦ ἔγραψα ἄλλοτε. Μία στιγμὴ ἐξάψευς, ἡ μάχαιρα πρόχειρος εἰς τὴν ζώνην, ἡ ἔμφυτος εἰς τὸν ἀνθρώπον θηριωδία εὐρίσκουσα ἀνεμπόδιστον διέξοδον — καὶ ἰδοὺ διεπράχθη τὸ ἐγκλημα. Καθόσον ὅμως ἐκπολιτιζόμεθα τὰ πράγματα ἀλλάσσουν φάσιν, ὁ ληστὴς ἐκλείπει, τὸν διαδέχεται δὲ ὁ κοινὸς δολοφόνος καὶ ὁ δηλητηριαστής. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον θ' ἀποκτήσωμεν καὶ ἡμεῖς τάξεις ἐγκληματιῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Σήμερον καθ' ἣν ὥραν ἐπισκέφθη τὸ φρουρίον τῶν Πατρῶν οἱ φυλακισμένοι ἦσαν κλειστοὶ ἐντὸς τῶν δεσποτηρίων, ὅτε δὲ εἰσῆλθα εἰς τὴν αὐλὴν ἐξεπλάγην ἰδὼν θέαμα ὅπως διάφορον ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐπερίμενα. Τρεῖς νέαι Γύφτισσαι ἀνθοστεφεῖς ἐχόρευον, ρυθμίζουσαι τὰ ἔμμετρα καὶ βραδεία βήματα τῶν κατὰ τὸν ἦχον ἄσματος ἀλλοκότου. Τὰς κιγκλίδας τῶν παραθύρων ἐσκέπαζον ἔσωθεν αἱ κεφαλαὶ τῶν καταδικῶν, οἵτινες συνωθούμενοι ἔβλεπον μετὰ προσοχῆς καὶ μὲ χεῖλην μειδιῶντα τὰ σχήματα καὶ τὰ κινήματα τῶν χορευτριῶν. Ἡρώτησα ἐκθαμβὸς τὸν ὑπαξιωματικὸν ὅστις μᾶς συνώδεε τί σημαίνει τοῦτο; — Πρωτομαϊὰ σήμερον. Ἄς χαροῦν καὶ αὐτοὶ οἱ κακομοῖροι!

Μοῦ εἶχε φύγει ἀπὸ τὸν νοῦν ὅτι σήμερον εἶναι ἡ πρώτη Μαΐου. Ἐπανεῖδα βραδύτερον εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως τὰς Ἀθιγγανίδας. Ὑπὸ τὰ τεῖχη τοῦ φρουρίου ὑπάρχει συνοικία Γύφτων, οἵτινες κατ' ἐξάφρην ζοῦν μονίμως ἐνταῦθα, μετερχόμενοι τὰ ποικίλα ἐπαγγέλματα ὅσα καὶ οἱ νομάδες ὁμόφυλοι τῶν συνήθως μετέρχονται. Σήμερον αἱ γυναῖκες τῶν ἐπωφελοῦνται τῆς πρώτης τοῦ Μαΐου διὰ νὰ κερδίσωσιν ὀλίγα λεπτά. Τούλαχιστον κατῴρωσαν νὰ φέρωσιν εὐθυμίαν τινὰ ἐντὸς τῆς φυλακῆς, ἀνεκάλεσαν δὲ καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν μου μνήμην παιδικὰς ἀναμνήσεις.

Πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐορτάζεται χαρμωδῶς ἡ ἐπέμβασις τοῦ Μαΐου. Πολλοὶ ἐνίοτε διέρ-

χονται τὴν νύκτα εἰς τοὺς ἀγρούς διὰ νὰ συνάξωσι τὰ ἄνθη ὑγρὰ εἰσέτι ἀπὸ τὴν δρόσον τῆς αὐγῆς, πλέκουν δὲ τὰ ἄνθη εἰς στεφάνους καὶ τοὺς κρεμοῦν ἐπιστρέφοντες εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν, ὅπου μένουσιν κρεμάμενοι μέχρις οὗ τὰ ἄνθη μακρυνθέντα καταπέσωσι, καὶ νέοι στεφάνοι κρεμασθῶσι κατὰ τὸν ἐπόμενον Μάιον. Ἡ πρώτη Μαΐου εἶναι ἡμέρα χαρῆς, συχνάκις δ' ἐνέπνευσε τοὺς ποιητὰς μας. Ἄλλ' ἐξ ὧσιν ἐγράφησαν πρὸς ἀνύμνησίν της, οὐδὲν συγκινητικώτερον τῶν θλιβερῶν στίχων τοὺς ὁποίους ὁ Σολωμὸς ἔγραφε μίαν πρώτην Μαΐου διὰ ν' ἀναγγείλῃ εἰς φίλον ἀπόντα τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του:

Τοῦ πατέρα σου ὅταν ἔλθῃς
δὲν θὰ ἰδῆς παρὰ τὸν τάφο.
Εἴμ' ἐμπρὸς τοῦ καὶ σοῦ γράψω,
μέρα πρῶτῃ τοῦ Μαΐου.

—
Θὰ σκορπίσωμε τὸ Μάι
πάνω 'ς τ' ἄκακά του στήθη,
γιατὶ ἀπόψε ἀπεκοιμήθη
εἰς τὸν ὕπνον τοῦ Χριστοῦ.

—
Ἦτον ἡσυχος καὶ ἀκίνητος
ὡς τὴν ὑστέρη τὴν ὥρα,
καθὼς φαίνεται καὶ τώρα
ποῦ τοῦ ἔφυγε ἡ ψυχὴ.

—
Μόνον μιά στιγμὴ πρὶν φύγῃ
'ς τ' οὐρανοῦ κατὰ τὰ μέρη,
ἀργοκίνησε τὸ χέρι,
ἴσως γιὰ νὰ σ' εὐχηθῇ.

ΙΕ'

Ἀθῆναι, 2 Μαΐου.

Δὲν ἀνέφερα χθὲς περὶ τῶν ἐκδρομῶν μου εἰς τὰ πέριξ τῶν Πατρῶν, — ἐν πρώτοις εἰς ἀρχαῖον μοναστήριον, γνωστὸν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Γηροκαμεῖον*, ἐκεῖθεν δὲ εἰς θελκτικὴν τοποθεσίαν ἐπαξίως ἐπονομασθεῖσαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἰδιωκτητῶν της *Gutland*. Ἐταιρία οἰνοποιίας κατέχει πρό τινων ἐτῶν τὸ μέρος ἐκεῖνο. Εἰς τὰ ἄκρα ὄροπεδίου πλήρους ἀμπελώνων ὠκοδομήθησαν ἀποθήκη καὶ κατοικίαι, κείμεναι εἰς τὰ χεῖλη κρημνῶν ἀποτόμων, μεταβληθέντων εἰς κήπους. Αἰλοζοειδεῖς ἀτραποὶ τῶν καταβαίνοντων ὀρηκτικῶς μέχρι τῆς πεδιάδος κάτω. Σοῦ συνιστῶ τοὺς δύο τούτους περιπάτους ὅταν ἐπισκεφθῆς τὰς Πάτρας.

Ἄλλως ἡ ἐξοχὴ εἶναι ὠραία καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις περὶ τῆς πόλεως. Πανταχοῦ βλέπεις ἀμπελώνας καὶ κήπους περιστοιχοῦντας κομφῶς κατοικίας, μαρτυρούσας καὶ ἔξωθεν τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων. Τοὺς κήπους τούτους περικλείουν φραγαὶ ἐκ θάμνων, μετὰ τῶν ὁποίων πλεονάζει ἡ τριανταφυλλία, τὰ δὲ βόδα θάλλουν ἄφθονα κατὰ τὴν ὥραν ταύτην καὶ τὸ ἄρωμά των, συνενούμενον μὲ τὸ ἄρωμα τῶν μοσχοτέων, εὐωδιάζει τὸν ἀέρα. Εἶναι ἀληθῶς ὠραία ἡ φύσις ἐν-

ταῦθα. Δὲν γνωρίζει τὴν Ἑλλάδα ὁ ἰδὼν τὰς Ἀθῆνας μόνον καὶ τὸν διασχίζοντα τὴν ἐκεῖ πεδιάδα ἐλαιῶνα, καὶ τὰ περικλείοντα τὴν πεδιάδα μεγαλοπρεπῆ μὲν ἀλλὰ γυμνὰ ὄρη.

Ἐπεβιάσθημεν εἰς τὸ ἀτμοπλοῖον χθὲς τὴν δεκάτην ὥραν τῆς νυκτός, σήμερον δὲ τὸ πρωί, περὶ τὰς ἕξ, ἤμεθα εἰς Κόρινθον. Ἡ νέα πόλις ἰδρῦθη κατὰ τὸ 1857 μετὰ τὸν σεισμόν, ὅστις κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἀνέτρεψε καὶ κατέτρεψε τὴν παλαιὰν Κόρινθον. Αὕτη, μεσογειοτέρη, κείται ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ Ἀκροκορίνθου, μόλις δὲ καὶ μετὰ κόπου ἀνίσταται ἐκ τῶν ἐρειπίων της. Ἡ Νέα Κόρινθος, ἀριθμοῦσα ἤδη τρεῖς περίπου χιλιάδας κατοίκους, φαίνεται προωρισμένη εἰς μέλλον λαμπρότερον, ὅταν τελειωθῶσι τὰ περὶ αὐτὴν ἐκτελούμενα διάφορα ἔργα. Τὸ διὰ Πειραιᾶ ἀτμοπλοῖον ἀνεχώρησεν ἐκ Καλαμακίου περὶ μεσημβρίαν, ὥστε εἴχομεν τὸν καιρὸν νὰ βῆσωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς μεταμορφώσεως, ἣτις γίνεται ἤδη εἰς τὰ μέρη ταῦτα.

Οἱ ἰδόντες τὴν Ἑλλάδα πρὸ εἴκοσι μόνον ἢ τριάκοντα ἐτῶν πρέπει νὰ ἐπισκεφθῶσι τὸν Ἴσθμόν τῆς Κορίνθου διὰ νὰ ἐνοήσωσι τὴν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο γενομένην πρόοδον. Ἄλλοτε ἢ συννοήσας τὰς δύο παραλίαις ἡδὴ διέσχισεν ἔρημον ἀληθῆ. Οὔτε ἀγρὸς καλλιεργημένος, οὔτε καλύβη ὑπῆρχε καθ' ὅλην τὴν ἀπόστασιν. Παρεκτὸς τῶν ἐπιβάτων, οἵτινες διεστραυροῦντο μεταβαίνοντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἀτμοπλοίου εἰς τὸ ἄλλο, δὲν ἔβλεπε ἢ αἰγοβοσκούς τινες ὀδηγοῦντας τὰ ποίμνια των. Ἐνθυμούμαι μάλιστα ἐποχὴν καθ' ἣν ὑπῆρχε φόβος συναντήσεων ὀλιγώτερον εὐαρέστων. Οἱ ἀπὸ διάστημα εἰς διάστημα φουροῦντες τότε εὐζωνοὶ προσέθετον μὲν εἰς τὸ γραφικὸν τῆς χώρας, ἀλλ' ἡ παρουσία των καθησυχάζε κατὰ τὸ ἦμισυ μόνον τὸν περιηγητὴν, διότι ἐνέφαινε τὸν πιθανὸν κίνδυνον, πρὸς πρόληψιν ἢ καταπολέμησιν τοῦ ὁποίου ἐφρούρουσαν ἐκεῖ.

Σήμερον ἐκ τῆς μιᾶς θαλάσσης μέχρι τῆς ἄλλης δὲν βλέπεις ἢ σμήνη ἐργατῶν. Ἐρχονται οὗτοι πανταχοῦθεν, ἡ δὲ Κόρινθος ἐγενε καὶ πάλιν τὸ συνεντευκτικὸν τῶν ἐθνῶν. Ὑπὸ τὰς ὀδηγίας μηχανικῶν Γάλλων, Γερμανῶν, Οὐγγρων, Ἑλλήνων διευθυνόντων τὰς ἐργασίας, ὑπάρχουν Ἴταλοί, Μαυροβούνιοι, Ἀρμένιοι, καὶ Τούρκοι ἔτι, ἀναπληροῦντες τὴν ἑλλειψὶν χειρῶν ἐγγχωρίων πρὸς τελείωσιν τοσοῦτων ἐργῶν διὰ μιᾶς ἐκτελουμένων. Διότι δὲν περιορίζονται εἰς μόνον τὸν Ἴσθμόν τὰ δημόσια ἔργα. Κτηγορεῖται ἐνίοτε ἡ παρούσα Κυβέρνησις ὡς θέλουσα πολλὰ νὰ πράξῃ διὰ μιᾶς, ὑπάρχει ὅμως ἀνάγκη τοιοῦτων ἐργῶν χρησίμων εἰς τὴν πρόοδον τοῦ τόπου! Ἄλλ' ἤτο, λέγουσιν, τρόπος ὥστε νὰ γείνωσι τὰ πράγματα βαθμηδὸν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, οικονομικώτερον καὶ μεθοδικώτερον. Καὶ ὅμως εἶναι τόσῳ φυσικῆ καὶ ἀξέπικνος ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ προσκο-

λήσῃ τις τὸ ὄνομά του πολλαχόθεν εἰς τὴν αὐξοῦσαν εὐημερίαν τῆς πατρίδος του.

Ἐπὶ τοῦ Ἴσθμοῦ γίνονται ταυτοχρόνως ἐργασίαι πρὸς διάτρησιν τῆς διώρυγος καὶ πρὸς κατασκευὴν σιδηροδρόμου. Γίνονται ἐπιχωματώσεις, τοποθετοῦνται βράχοι σιδηραῖ, ἀνοίγονται αὐλακες, ἀνασκάπτονται ὑπόνομοι πρὸς ἀνατροπὴν τῶν βράχων, παραπήγματα ἀνηγέρθησαν εἰς διάφορα μέρη πρὸς κατοικίαν τῶν ἐργατῶν, εἶναι δὲ ἴσως ταῦτα οἱ πυρῆνες κωμοπόλεων ἀτίτες μετὰ τινὰ ἔτη θὰ καλύψωσι τὰς πρῶην ἐρήμους ἐνταῦθα γαίας. Ἦρχισαν ἤδη ἐδῶ κ' ἐκεῖ νὰ τὰς ἀνασκαύωσιν ἄροτρα καὶ σκαπάναι γεωργικαί, ἐκατέρωθεν δὲ τοῦ Ἴσθμοῦ, παρὰ τὰ δύο μέλλοντα στόμια τῆς διώρυγος, δύο νέαι πόλεις θεμελιούνται ἀπὸ τοῦδε. Εἴκοσι περίπου οἰκοδομαὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς Κορίνθου, τετραπλάσαι δὲ καὶ εἰς τὴν ἀντίθετον παραλίαν δίδουν ἀπὸ τοῦδε τὴν ἐλπίδα νέας ζωῆς καὶ ἀναμνησκου τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ Κόρινθος, ἡ ὀλβιωτέρα τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, περιεῖχεν ἑκατὸν χιλιάδας κατοίκους. Καὶ δικτὶ νὰ μὴ ὄνειροπολῇ τις ἴσῃν καὶ εἰς τὸ μέλλον εὐημερίαν;

Τὰ διάφορα ταῦτα ἔργα ἐπισπεύδονται περισσότερο πρὸς τὴν Σαρωνικὴν τοῦ Ἴσθμοῦ παραλίαν. Ἐκεῖ ὁ σιδηροδρόμος εἶναι ἑτοιμος, ὁ σταθμὸς ἐκτίσθη, ἡ ἀτμομηχανὴ σύρουσα ἀμάξας καινουργεῖς δοκιμάζει ἀπὸ τοῦδε τὴν ἀντίστασιν τῶν σιδηρῶν γραμμῶν, ὁ δὲ κρότος τῆς μηχανῆς τέρπει τὰς ἀκοὰς τῶν εἰς τὰ καφενεῖα τοῦ Καλαμακίου περιμενόντων τὴν ἄφιξιν τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν ἀτμοπλοίου. Ἐντὸς ὀλίγου οἱ ἐπιβάται θὰ διέρχονται διὰ τοῦ σιδηροδρόμου τὴν μετὰ τῶν δύο παραλίων ἀπόστασιν.

Φίλος μου Ἀγγλος, τὸν ὁποῖον πρὸ τινων ἡμερῶν συνήντησα εἰς Ἀθῆνας, ἐλεεινολόγει τὴν γενομένην βεβήλωσιν, ὡς ἔλεγε, τῆς κλασικῆς μας χώρας. Πῶς! Σταθμὸς σιδηροδρόμου εἰς Ἐλευσίνα, — δέκα λεπτῶν στάσις εἰς Μέγαρα, — γέφυρα σιδηρᾶ εἰς τὰς Σκιρωνεῖας πέτρας, ξενοδοχεῖον τοῦ Σιδηροδρόμου εἰς Κόρινθον, — καὶ ὁ διαυγὴς τῆς Ἑλλάδος οὐρανὸς κηλιδούμενος ἀπὸ καπνῶν γαιανθράκων, καὶ ἀγέλαι χυδαίων περιηγητῶν συνωθούμενοι εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους, ὅπου οἱ μεμυημένοι ὤφειλον μόνον νὰ προσέρχωνται!

Καλὰ καὶ ἅγια ταῦτα πάντα, ἀλλ' ὅμως (μὴ πρὸς βᾶρος τοῦ Ἀγγλου μου,) προωρισμὸς τῆς Ἑλλάδος μόνος δὲν εἶναι τὸ νὰ τὴν ἐπισκίπτωνται περιηγηταὶ ἐμπορούμενοι τῆς λατρείας τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἀρεσκόμενοι νὰ διέρχωνται τὴν γῆν τῆς δι' ὁδῶν δυσβάτων, ὡς προσκυνηταὶ πορευόμενοι μὲ γυμνοὺς τοὺς πόδας εἰς ἅγιον προσκυνητᾶριον!

Δὲν ὀμιλήσαμεν μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς διώρυγος, ἀλλ' ὑποθέτω ὅτι κατὰ δικαίαν ἐπίσης καὶ ταύτης τὴν ἐπιχείρησιν. Αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ δὲν

θὰ συµμερίζονται, πιστεύω, τὴν γνώμην του. Μὴ περιμένῃς περιγραφὰς τῶν γινομένων εἰς τὴν διώρυγα ἐργασιῶν. Ἀνάγκη νὰ ἦναι μηχανικός τις διὰ νὰ ἐνοήσῃ καταλεπτῶς καὶ περιγράψῃ ἀκριβῶς τὰς μεθόδους, διὰ τῶν ὁποίων πρόκειται νὰ μεταβληθῇ εἰς νῆσον ἀληθῆ ἡ Πελοπόννησος. Ὁ στρατηγὸς Τύρ, τὸν ὁποῖον ἠτύχησα νὰ συναντήσω παρὰ τὸ στόμιον τῆς διώρυγος του, ἐπροθυμοποιήθη μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν φιλορροσύνης νὰ μοῦ δώσῃ τὰς δευτέρας πληροφορίας καὶ διασαφήσει. Ἡ διώρυξις προχωρεῖ, διὰ δὲ τῆς φαντασίας δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς τάφρου διὰ μέσου τῶν ὑψωμάτων, τὰ ὅποια διχχωρίζουν πολυπληθεῖς ἐργάται καὶ διατρητικὰ μηχανία. Βυθακόροι κολοσσαϊκοὶ πλήττουν τὰ ὄψα διὰ τοῦ φοβεροῦ πατάγου τῶν σιδηρῶν τῶν ἀλύσεων, μυρμηκικὰ ἐργατῶν ἐξορύσσουσιν τὰς πλευρὰς τῶν βράχων, ἀτμάμαζαι μεταφέρουσιν τὰ ἀνασκαπόμενα χῶματα διασταυρῶνται μὲ ἄλλας συνοδίας ἀμαζῶν αἰτινες ἐπιστρέφουν κεναί, ἐν συνόλῳ δὲ κινήσεις ἀένας καὶ σύγχυσις, ὑποκρύπτουσα τὴν τακτικὴν ἐφαρμογὴν καλῶς μελετηθέντος σχεδίου. Ἄς εὐχόμεθα ὅτι ἐντὸς τῆς ὀρισθείσης προθεσμίας τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον εἰς μάτην ἐπεχείρησεν ὁ αὐτοκράτωρ Νέρων, θὰ διεκπεραιωθῇ αἰσίως ὑπὸ τοῦ Οὐγγρου στρατηγού, τότε δὲ εἰς τὸ στόμιον τῆς διώρυγος τὴν ὁποίαν εἰς τοῦτον θὰ ὀφείλωμεν, πρέπει νὰ στηθῇ ὁ ἀνδριάς του. Τοιοῦτα εὐχόμενος ἀπεχαιρέτησα τὸν στρατηγὸν καὶ ἐπεβίβασθην εἰς τὸ διὰ Πειρικῆ ἀτμόπλοιο.

Ἰδοὺ λοιπὸν τῆς περιοδείας μου τὸ τέρμα. Ἄρξ γε μετέδωκα καὶ εἰς σέ, διὰ τῶν ἐπιστολῶν μου, τὰς ἐντυπώσεις μου; Παρέστησα πιστῶς καὶ ἀκριβῶς τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῶν ἐπαρχιῶν μας; Ἐπροσπάθησα νὰ περιγράψω χάριν σου ὅ,τι εἶδα ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς Νικοπόλεως πρὸς βορρᾶν, μέχρι τῶν ἐρειπίων τῆς Ὀλυμπίας πρὸς νότον; τῆς Νικοπόλεως, λειψάνου τοῦ Ἑλληνορωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τῆς Ὀλυμπίας, ἱεροῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος; ἀμφοτέρων ἐκπροσωποῦντων τὰ δύο στοιχεῖα τὰ ἀποτελέσαντα τὴν μεσαιωνικὴν Ἑλλάδα, εἰς ἧς περήχθη ἡ παρούσα.

Ἐλπίζω ὅτι κατὰ τὰς περιγραφὰς μου δὲν ἐπηρεάσθην οὔτε ἐτυφλώθην ἀπὸ αἰσθημα φιλοπατρίας. Ἀναφέρων τὰς γενόμενας προόδους, οὐδὲν ἀπέκρυφα ἐξ ὧν ὑπολείπονται ὅπως ἐξέλωμεν τῆς μεταβατικῆς περιόδου, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἰσέτι κυλινδούμεθα. Ἀλλὰ θὰ ἐξέλθωμεν αὐτῆς! Τὰ μέχρι τοῦδε γινόμενα εἶναι ἐπαρκῆ διὰ τὸ μέλλον ἐγγύησις!

Οἱ Ἕλληνας ὧν αἱ τρίχες ἤδη ἐλευκάνθησαν, οἱ ἰδόντες τὸ λυκαυγὲς τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλπίζοντες ἐν τῷ πατριωτικῷ τῆς νεότητος ἐνθουσιασμῷ, ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ φθάσῃ, ζώντων αὐτῶν, εἰς τὸ τέρμα πρὸς τὸ ὅποιον ἀποβλέπο-

μεν, θλίβονται ἀνχλωγίζόμενοι ὅτι ἐπέρχεται ἡ ὥρα τοῦ θανάτου προτοῦ ἐκπληρωθῶσι κατὰ πάντα τὰ ὄνειρα τῆς νεότητος τῶν ἡλικίας. Ὅθ ἴδης πολλοὺς, οἵτινες ἐν τῇ ἀπογοητεύσει τῶν καταλήγουσιν εἰς ἀπιστοδοξίαν οὐδαμῶς δικαιουμένην ἐξ ὧν βλέπω περὶ ἐμέ. Τὸ κατ' ἐμέ, θὰ ἀποθάνω μὲ πίστιν ἀκλόνητον εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Δὲν ἀρνούμαι ὅτι ζηλεύω τοὺς μετὰ πενήκοντα ἢ ἑκατὸν ἔτη συμπολίτας μου, ἀλλ' ὅταν σκέπτομαι πῶς οἱ πατέρες τῶν πατέρων ἡμῶν διεβίωσαν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀθρηονίας καὶ τῆς παρίας δουλικῶν ἡμερῶν, παρηγοροῦμαι ὅτι ἀνῆκα εἰς τὴν πρώτην μόνον γενεάν τῶν ἐπὶ γῆς ἐλευθέρως γεννηθέντων Ἑλλήνων.

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

ΑΚΡΟΒΑΤΗΣ ΙΑΤΡΟΣ

Α'

Τὸ παιδίον ἔμενον ἐξηπλωμένον, ὄχρον, ἐν τῇ μικρῇ λευκῇ του κλίνῃ καὶ διὰ τῶν μεγεθυθέντων ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ὀφθαλμῶν του παρετήρει ἀτενῶς ἐνώπιον αὐτοῦ.

Ἡ μήτηρ παρὰ τὴν κλίνην, δάκνουσα τοὺς δακτύλους αὐτῆς ὅπως μὴ κρυγᾶσῃ, παρηκολούθει, ἀγωνιώδης, τὴν πρόοδον τῆς νόσου ἐπὶ τοῦ κατίσχνου γεινομένου προσώπου τοῦ δυστήνου παιδίου, ὃ δὲ πατήρ, πτωχὸς ἐργάτης, συνείχεν ἐν τοῖς ἐρυθροῖς ὀφθαλμοῖς του τὰ δάκρυα, ἅτινα ἔκκινον τὰ βλέφαρα του.

Ἡ ἡμέρᾳ ἀνέτειλε φαινή, κίτρινα, κατὰ τὴν ὥραν δ' ἐκείνην πρωῒαν τοῦ Ἰουνίου ἀπέβησεν ὁ μικρὸς Παῦλος, τὸ τέκνον τοῦ Ἰακώβου Λαγρᾶνδα καὶ τῆς Μαγδαληνῆς Λαγρᾶνδα, τῆς συζύγου του.

Ἦτο ἑπτὰ ἔτων. Πρὸ τριῶν ἔτι ἐβδομάδων ἦτο ῥοδιόν, ξανθόν, καὶ τόσον ζωηρόν καὶ τόσον εὐθυμόν!... Ἀλλὰ τὸ κατέλαβε πυρετός, ἐπὶ νῆλθεν ἐκ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἐσπέραν τινὰ ἔχον βαρεῖαν τὴν κεφαλὴν καὶ θερμότητάς τὰς χεῖρας. Καὶ ἔκτοτε ἔμενον ἐκεῖ, εἰς τὴν κλίνην του, ἐνίοτε δὲ ἐν τῇ περὶ τοῦ πυρετοῦ ἔλεγε, βλέπον τὰ ἐστρωσμένα ὑποδηματῖά του, ἅτινα ἐπιμελῶς ἡ μήτηρ του εἶχεν ἀποθέσει ἐν τινὶ γωνίᾳ, ἐπὶ στανίδος:

— Ρίξάτε τὰ τῶρα πλεῖα τὰ παπούτσιά μου Παυλάκη! Ὁ Παυλάκης δὲν θὰ τὰ ξαναβάλῃ! Ὁ Παυλάκης δὲν θὰ πᾶγῃ πλεῖα ἐς τὸ σχολεῖο, ποτέ, ποτέ!

Τότε ὁ πατήρ ἐκρυγᾶσε: Σῶτα! ἡ δὲ μήτηρ ἐκρυπτεν εἰς τὸ προσκεφάλιόν της τὴν κάτωχρον αὐτῆς μορφήν ὅπως μὴ ὁ Παυλάκης τὴν ἀκούσῃ κλαίουσαν.

Νύκτα τινὰ τὸ παιδίον δὲν εἶχε πλέον ἐξαψιν, ἀλλ' ἀπὸ δύο ἡμερῶν ἐνέπνεεν ἀνησυχίαν εἰς τὸν ἱατρὸν ἐνεκα τῆς περὶ τοῦ ἐξασθενήσεώς του, ὁμοιαζούσης πρὸς ἐγκατάλειψιν ἑαυτοῦ ὡσεὶ ὁ ἐπταετὴς ἐκεῖνος ἀσθενὴς εἶχε βαρυνθῆ ἤδη τὴν ζωὴν. Ἦτο καταβέβλημένον, τεθλιμμένον, ἀφῖνον ταλαντευομένην τὴν κεφαλὴν του ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου, τὰ δὲ ὄψα του χεῖλη δὲν ἐμειδίον πλέον καὶ οἱ βλοσυροὶ του ὀφθαλμοὶ προσεπάθουν νὰ ἴδωσι κᾶτι τι μακρὰν, πολὺ μακρὰν...

— Ὅτε οἱ γονεῖς του ἐδίδον εἰς αὐτὸ φάρμακόν τι, ἡ ζωὴν, δὲν τὸ ἐδέχετο. Δὲν ἐδέχετο τίποτε.

— Θέλεις τίποτε, Παυλάκη;

— Ὅχι, δὲν θέλω τίποτε.

— Πρέπει ἐν τούτοις ν' ἀλλάξωμεν αὐτὴν τὴν κατάστασιν, εἶπεν ὁ ἱατρός. Αὐτὴ ἡ νύκτις μὲ τρομάζει!... Σεῖς εἰσθε ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα, γνωρίζετε τὸ παιδί σας. Σκεφθῆτε τί ἡμπορεῖ νὰ ἀναζωογονήσῃ αὐτὸ τὸ σωματάκι, ν' ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν γῆν αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον διεύθυνεται πρὸς τὰ σύννεφα.

Καὶ ἀνεχώρησε.

— Σκεφθῆτε!

Ναί, βεβαίως, τὸν ἐγνωρίζαν πολὺ καλὰ τὸν Παυλάκην των. Ἐξευραν πόσον διεσκέδαζε τὸ παιδάκι των ὅταν τὸ ἐπήγαιναν εἰς τὴν ἐξοχὴν, τὴν κυριακὴν, καὶ ἤρχετο φορτωμένον ἄνη, ἡ ὅταν τὸ ἐπήγαιναν εἰς τὸ θέατρον καὶ ἔβλεπε τὸν *παλιμάτορ*.

Ὁ πατήρ ἠγόρασεν εἰκόνας, στρατιώτας, παιγνίδια διὰ τὸν Παῦλον· ἔθεσεν αὐτὰ ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ παιδίου, ἔπαιξε μὲ αὐτὰ ἐνώπιον τῶν ἀπλανῶν τοῦ μικροῦ βλεμμάτων, καὶ εἶτοιμος ὦν νὰ κλαύσῃ προσεπάθει νὰ τὸ κάμῃ νὰ γελάσῃ.

— Νά, αὐτὸ εἶνε γεφύρι, γιὰ ἰδέ το καλά, εἶνε σὰν ἀληθινόν... Κι' αὐτὸς εἶνε στρατηγός... Θυμᾶσαι ποῦ εἶδαμεν ἕνα στρατηγόν, εἰς τὸν περίπατον μιὰ φορά; Ἄν πιῆς τὸ ἱατρικόν σου, θὰ σοῦ ἀγοράσω ἕνα μέγαλον μὲ τόσχινο μανδύα καὶ χρυσαῖς ἐπωμίδες... Αἶ, τί λές, θέλεις ἕνα στρατηγόν;

— Ὅχι, ἀπεκρίνετο τὸ παιδίον, διὰ τῆς ξηρᾶς ἐκείνης φωνῆς ἣν ἔχουσιν οἱ πυρεσσόντες.

— Θέλεις ἕνα πιστόλακι, μιὰ σάιτα;...

— Ὅχι, ἐπαναλάμβανε ἡ φωνὴ τοῦ παιδίου. Εἰς ὅ,τι δὲ τῷ ἔλεγον, εἰς ὅλα τὰ παιγνίδια τὰ ὅποια τῷ ὑπὸ τῶν ἡμῶν φωνῆ—ἐνῶ οἱ γονεῖς παρετήρουν ἀλλήλους ἀπέλιπες—ἀπεκρίνετο: Ὅχι, ὄχι... ὄχι!

— Μὰ τί θέλεις ἐπὶ τέλους, Παυλάκη μου; ἠρώτησεν ἡ μήτηρ. Ἐλα, κᾶτι θὰ θέλῃς. Πές μου το, μὲνα!... τῆς μητέρας σου.

Καὶ ἔθλιβε τὴν παρειὰν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου τοῦ μικροῦ ἀσθενοῦς καὶ τῷ ἐψιθύριζε ταῦτα εἰς τὸ οὖς, ὡς μυστικόν.

Τότε τὸ παιδίον, μὲ παράδοξον ἔκφρασιν, ἀ-

νορθωθὲν ἐπὶ τῆς κλίνης του καὶ ἐκτεῖναν πρὸς ἀορατὸν τι ἀπληστον χεῖρα, ἀπεκρίθη αἰφνης διὰ φλογεροῦ τόνου, ἰκετευτικοῦ συγχρόνως καὶ ἐπιτακτικοῦ:

— Θέλω τὸν Μπούμ-Μπούμ!

Β'

Μπούμ-Μπούμ!

Ἡ δυστυχὴς μήτηρ ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ συζύγου της περιδεῖς βλέμμα. Τί ἔλεγε τὸ παιδί; Μήπως τῷ ἦλθε πάλιν ἡ παραφορὰ, ἡ φοικιτὴ ἐκείνη παραφορὰ;...

Μπούμ-Μπούμ!

Ἦγνῶε τί ἐσήμαινε τούτο, καὶ ἐφοβεῖτο τὰς λέξεις ἐκείνας τὰς παραδόξους, ἅς τὸ παιδίον τώρα ἐπανελάμβανε δι' ἀσθενικοῦ πείσματος ὡσεὶ, μὴ τολμήσῃ τῶς νὰ διατυπώσῃ τὸ ὄνειρόν του, προσηλωτο τώρα εἰς αὐτὸ μετ' ἀκατανικήτου ἐπιμονῆς.

— Ναί, τὸν Μπούμ-Μπούμ! τὸν Μπούμ-Μπούμ! Θέλω τὸν Μπούμ-Μπούμ!

Ἡ μήτηρ ἐδράξατο σπασμωδῶς τῆς χειρὸς τοῦ συζύγου της, καὶ ἐψιθύρισε εἰς αὐτὸν χαμηλοφώνως, ὡς παράφρων:

— Τί θὰ πῆ αὐτό, Ἰακώβε; Πᾶει τὸ παιδί μας!

Ἄλλ' ἐπὶ τῆς τραχείας μορφῆς τοῦ πατρὸς ἐφάνη μειδιάμα ἐυδαιμονίας ἅμα καὶ ἐκπλήξεως, τὸ μειδιάμα καταδικῶν διορῶντος πιθανότητα ἀπελευθερώσεως.

Μπούμ-Μπούμ! Ἐνεθυμῆτο καλὰ τὴν πρωῒαν τῆς δευτέρας τοῦ Πάσχα καθ' ἣν εἶχεν ὀδηγήσῃ τὸν Παῦλον εἰς τὸ ἵπποδρόμιον. Εἶχεν ἐναύλους εἰς τὰ ὄψα αὐτοῦ τοὺς ἠχηροὺς καγγασμούς τοῦ παιδίου, ὅτε εἰς τῶν ἀκροβατῶν, ποικιλόχρωμον ἐνδεδυμένος στολὴν συνεστρέφετο κωμικῶς ἡ ἴστατο ἀκίνητος καὶ ἄκαμπτος ἐπὶ τῆς ἄμμου, τὴν κεφαλὴν ἔχον χαμαὶ καὶ ὑψηλὰ τοὺς πόδας ἡ ἀνέριπτε μαλακοὺς πῖλους οὖς, πίπτοντας, προσήρμοζε δεξιῶς εἰς τὸ κρανίον του ἐφ' οὗ ἐσχηματίζον πυραμίδα, εἰς ἕκαστον δὲ παιγνίδιον του, εἰς ἕκαστον κατόρθωμά του, ὡς ἐπωδὸν φαιδρύνουσαν τὸ εὐφύες καὶ ἀστεϊότατον πρόσωπόν του, ἐξέβαλλε τὴν αὐτὴν κραυγὴν, ἐπανελάμβανε τὴν αὐτὴν λέξιν, συνοδευομένην ἐνίοτε ὑπὸ τῆς ὀρχήστρας ὅλης: *Μπούμ-Μπούμ!*

Μπούμ-Μπούμ! Ὅσκις δὲ ἤρχετο ἡ στιγμή τοῦ Μπούμ-Μπούμ, τὸ ἵπποδρόμιον ἐξερρήγνυτο εἰς ἐπευφημίας καὶ ὁ μικρὸς ἀνεκάγγαζε. Μπούμ-Μπούμ! Αὐτὸν τὸν Μπούμ-Μπούμ, τὸν ἀκροβάτην τοῦ Μεγάλου Ἰπποδρομίου, τὸν διασημὸν ζώντα χιλιάδας ἀνθρώπων ἠθέλε νὰ ἴδῃ ὁ Παυλάκης, καὶ τὸν ὁποῖον ἐν τούτοις δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ, διότι ἐκεῖτο ἐκεῖ, κατὰ κλιμῆν, ἔνευ δυνάμει ἐν τῇ λευκῇ του κλίνῃ.

Τὴν ἐσπέραν ὁ Ἰακώβος ἔφερεν εἰς τὸ παιδίον

τεχνητόν τινα παλιότατον, τὸν ὅποιον ἠγόρασεν ἕκ τινος καταστήματος, πολὺ ἀκριβῶς. Ἐστοίχισε τὸ τίμημα τεσσάρων ἡμερῶν ἐργασίας. Ἀλλὰ θὰ εἶδιδε εἰκοσι, τριάντα, θὰ εἶδιδε τὰ ἡμερομίσθια ὁλοκλήρου ἔτους μόχθων διὰ τὴν ἐπαναφέρειν τὸ μεϊδίμα εἰς τὰ ὠχρὰ χεῖλη τοῦ ἀσθενοῦς.

Τὸ παιδίον παρετήρησεν ἐπὶ στιγμήν τὸ ἄθυρμα ἐκεῖνο, ἔπειτα δὲ θλιβερῶς:

— Δὲν εἶνε ὁ Μπούμ-Μπούμ!... εἶπε, θέλω νὰ ἰδῶ τὸν Μπούμ-Μπούμ!

Ἄ! Ἄν ὁ Ἰάκωβος ἠδύνατο νὰ περιτυλιξῆ κλωσὶ τὸ παιδίον, νὰ τὸ λάβῃ εἰς τὴν ἀγκάλην του, νὰ τὸ μετκαμίσῃ εἰς τὸ ἵπποδρόμιον, νὰ τῷ δείξῃ τὸν ἀκροβάτην χορεύοντα ὑπὸ τὰ ἀνημέρινα πολύφωτα καὶ νὰ τῷ εἴπῃ: Ἰδέ!

Ἐπράξεν ἄλλο τι, καλλίτερον. Μετέβη εἰς τὸ Ἴπποδρόμιον, ἐζήτησε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μπούμ-Μπούμ καὶ συνεσταλμένος, κομμένα ἔχων τὰ γόνατα ἐκ τῆς συγκινήσεως, ἀνέβη μίαν πρὸς μίαν τὰς βαθμίδας, αἰτίνες ἦγον πρὸς τὴν κατοικίαν τοῦ ἀκροβάτου. Ἦτο τολμηροτάτη ἡ πράξις ἐκείνη τοῦ Ἰακώβου! Ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ ἠθοποιοὶ πηγαίνουν καὶ τραγοῦδον καὶ ἀπαγγέλλουν μονολόγους εἰς τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων, εἰς τὰς μεγάλας αἰθούσας. Ἴσως ὁ ἀκροβάτης ἐκεῖνος—ὃς ἐζήτησε ὅσα ἠθελε—θὰ συγκατετίθετο νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ πτωχικὸν τοῦ Ἰακώβου, θὰ συγκατένευε νὰ εἴπῃ δύο λέξεις εἰς τὸν Πκυλάκην. Καὶ οὔτε ἐσκέπτετο πῶς ἐμελλε νὰ τὸν ὑποδεχθῆ, αὐτόν, τὸν πτωχὸν ἐργάτην, ὁ διάσημος Μπούμ-Μπούμ!

Δὲν εὔρε πλεόν τὸν Μπούμ-Μπούμ! Εὔρε τὸν κύριον Μορένον εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν οἰκημῶν του εἶδε βιβλίον, εἰκόνας, εἶδεν ἕνα κλωσὶ ἐνδεδυμένον ἄνθρωπον ὅστις ἐδέχθη αὐτὸν φιλοφρόνως ἐν τῷ γραφείῳ του, τὸ ὅποιον ὁμοιάζε με σπουδαστῆριον ἱατροῦ.

Ὁ Ἰακώβος παρετήρει, παρετήρει, ἀλλὰ δὲν ἀνεγνώριζε τὸν ἀκροβάτην καὶ περιέστρεπεν ἀμνηχανῶν ἐν ταῖς χερσὶ τὸν πῖλον του. Ὁ ἄλλος ἀνέμενε. Τότε ὁ πατὴρ ἐζήτησε συγγνώμην διὰ τὴν μεγάλην τόλμην του. Πολὺ παράδοξον πρᾶγμα ἐμελλε νὰ ζητήσῃ ἀπ' αὐτόν, πρᾶγμα ποῦ δὲν ἐγένετο... καὶ νὰ τὸν συγχωρήσῃ... Ἀλλ' ἐπρόκειτο διὰ τὸν Πκυλάκην του... Ἐνα χαριτωμένο παιδί, κύριε! Καὶ τόσο ἐξυπνο! Ἦτο πρῶτον εἰς τὸ σχολεῖο, ἐκτὸς εἰς τὴν ἀριθμητικὴν ποῦ δὲν τοῦ ἀρέσει... Σοῦ ἔχει καὶ ἰδέαις αὐτὸ τὸ παιδί... ὦ, καὶ ἰδέαις! Καὶ ἀπόδειξις εἶνε... νά...

Ὁ Ἰακώβος ἐδίσταζεν, ἐφέλλιζεν, ἀλλὰ συναγαγὼν διὰ μιᾶς τὸ θάρρος του εἶπεν:

— Ἀπόδειξις εἶνε ποῦ θέλει νὰ σᾶς 'δῇ, ποῦ σᾶς συλλογίζεται ὁλοένα...

Ὅτε ἐτελείωσε τὴν ὁμιλίαν του ὁ πατὴρ ἦτο ὠχρὸς καὶ ἀδραὶ σταγόνες ἰδρώτους εἶχον φανῆ ἐπὶ τοῦ μετώπου του. Δὲν ἐτόλμα νὰ ἰδῇ κατὰ

πρόσωπον τὸν ἀκροβάτην, ὅστις παρετήρει ἀτενῶς ἐπὶ τὸν ἐργάτην. Τὶ ἀράγε ἐμελλε ν' ἀπαντήσῃ ὁ Μπούμ-Μπούμ;

Ἄν ἔλεγεν ὅχι, ἂν τὸν ἐδίωκεν ὡς τρελλόν; — Ποῦ κατοικεῖτε; ἠρώτησεν ὁ Μπούμ-Μπούμ.

— Ὡ, ἐδῶ σιμά! ἰδός...

— Καλά! εἶπεν ὁ ἀκροβάτης. Θέλει νὰ ἰδῇ τὸν Μπούμ-Μπούμ τὸ παιδί σας; Θὰ τὸν ἰδῇ τὸν Μπούμ-Μπούμ!

Γ'

Ὅτε ἠνοιχθῆ ἡ θύρα καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἀκροβάτης ὁ πατὴρ ἀνέκραξε περιχαρῶς εἰς τὸν υἱόν του: — Παυλάκη, τώρα πλεὶς δὲν ἔχεις παράπονο! Νά, ἦλθε ὁ Μπούμ-Μπούμ!

Ἀστραπὴ χαρᾶς ἐφώτισε τὴν μορφήν τοῦ παιδίου. Ἀνηρέθη ἐπὶ τοῦ βραχιόνος τῆς μητρός του καὶ ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν του πρὸς τοὺς εἰσελθόντας δύο ἄνδρας καὶ διὰ τοῦ βλέμματός του ἠρώτησε, ποῖος ἦτο ὁ πατὴρ τὸν πατέρα του κύριος ἐκεῖνος, ὁ τὸ μέλαν ἐνδυμα φορῶν, ὅστις τῷ προσεμεῖδία ἀγαθῶς, ἀλλ' ὄν δὲν ἐγνώριζε, καὶ ὅτε τῷ εἶπεν: «Εἶνε ὁ Μπούμ! Μπούμ!» κατέκλινε βραδέως, ἠρέμα τὸ μέτωπόν του ἐπὶ τοῦ προσκεφαλίου καὶ ἔμεινεν εἰσέτι προσβλέπων διὰ τῶν μεγάλων ἐκείνων ὀφθαλμῶν του, ὅτινες ἀνεζήτησαν μάτην τὴν ποικιλόχρωμον στολὴν τοῦ Μπούμ-Μπούμ καὶ τὴν ἐπὶ τῆς μορφῆς του ἐξωγραφημένην πετχλοῦσαν.

— Ὅχι, ἀπεκρίθη τὸ παιδίον διὰ φωνῆς οὐχὶ ξηρᾶς ἀλλὰ θλιβῆν βαθεῖαν δηλούσης, ὅχι, δὲν εἶνε ὁ Μπούμ-Μπούμ!

Ὁ ἀκροβάτης, παρὰ τὴν μικρὰν κλίνην ἰστάμενος, ἔρριψεν ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἀσθενοῦς παιδίου βαθύ βλέμμα, λίαν σοβαρὸν καὶ πλήρες ἀμέτρου γλυκύτητος.

Ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν, παρετήρησε τὸν ἀγωνιώδη πατέρα, τὴν ἀπέλιπα μητέρα, καὶ εἶπε μειδιῶν:

— Ἐχει δίκκιον, δὲν εἶναι ὁ Μπούμ-Μπούμ. Καὶ ἀπῆλθε.

— Δὲν θὰ τὸν ξαναῖδῶ πλέον τὸν Μπούμ-Μπούμ! ἐπανελάμβανε τώρα τὸ παιδίον, τοῦ ὁποίου ἡ φωνὴ ἐφάνετο ὁμιλοῦσα πρὸς τοὺς ἀγγέλους. Ὁ Μπούμ-Μπούμ, εἶνε ἐκεῖ πέρα, ποῦ θὰ 'πάγῃ σὲ λίγο ὁ Παυλάκης!

Ἀλλ' αἶρνης—οὔτε ἠμίσεισ ὦρα δὲν παρῆλθεν ἀπ' ὅτου εἶχεν ἀπέλθει ὁ ἀκροβάτης— βιαίως ἠνοιχθῆ ἡ θύρα, τὸ ποικιλόχρωμον του δὲ φορῶν ἐνδυμα, τὴν πετχλοῦσαν ἔχων εἰς τὸ πρόσωπόν του, τὸ στόμα ἀνοικτὸν σχεδὸν μέχρι τῶν ὠτων, ἀλευρωμένος, ἐφάνη ὁ Μπούμ-Μπούμ, ὁ ἀληθινὸς Μπούμ-Μπούμ, ὁ Μπούμ-Μπούμ τοῦ Ἴπποδρομίου, ὁ Μπούμ-Μπούμ τοῦ Παυλάκη, τέλος ὁ Μπούμ-Μπούμ! Καὶ ἐπὶ τῆς μικρᾶς κλίνης του,

Πῶς ἐργάζονται

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Ἡ ἐμπνευσις εἶνε λίαν ἰδιότροπος καὶ ἀσταθής. Αὐτοστιγμαὶ δ' ὑφίσταται πολλὰς τροποποιήσεις. Σπάνιοί εἰσιν οἱ καλλιτέχναι, ὧν ἡ πρώτη διατύπωσις εἶνε ὀριστική.

Ὁ Μαγερμπέερ κατεβασάνιζεν ἀπαύστως τὸν δυστυχῆ Σκριβ, παντοίως ἐπιφέρων μεταβολὰς εἰς τὰ μελοδράματά του. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ὁ Μασνὲ ὁμολογεῖ ὅτι εἶνε ὀχληρὸς συνεργάτης πρὸς τοὺς ποιητὰς τῶν *Λιμπρέτων* του. «Δὲν δύναμαι νὰ γράψω τὴν μουσικὴν ἐνὸς μελοδράματος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, λέγει, πολλάκις προσεπάθησα, ἀλλ' ἠναγκάσθην νὰ σταματήσω. Ἀνάγκη, οὕτως εἶπεν, νὰ γραφῆ τὸ μελοδράμα ἐπὶ τῆς μουσικῆς μου.»

Ὁ Βετχόβεν δὲν ἔπαυεν ἐπεξεργαζόμενος τὰς πρώτας αὐτοῦ ἐμπνεύσεις. Ἀνευρέθησαν πολλὰ βιβλία τῶν δακιμίων του ἐν αὐτοῖς δὲ καταφαίνεται ἡ βαθμιαία τῆς σκέψεως αὐτοῦ πορεία καὶ εἶνε λίαν περιεργὸν τὸ παρακολουθεῖν αὐτὴν δι' ὅλων ἐκείνων τῶν μαϊάνδρων. Γερμανὸς τις μουσικογράφος, ὁ Γουσταῦος Νόττεβοχμ, ἀφίερωσε πολλὰ ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν δημοσίευσιν τῶν δακιμίων τούτων. Βλέπομεν δ' ἐν αὐτοῖς ὅτι ἡ μουσικὴ ἰδέα δὲν παρυσιάζεται πάντοτε εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Βετχόβεν αὐτομάτως, δὲν ἀναθρόσκει διὰ μιᾶς πλήρης, ἀλλ' ἐκδηλοῦται ὑπὸ τὴν ἐνδελεχῆ τῆς διανοίας αὐτοῦ κατεργασίαν ἐν τῇ καλλονῇ, τῇ πρωτοτυπῇ καὶ τῇ ἀρτιότητι αὐτῆς. Ἐν τοῖς πολυτίμοις τούτοις τετραδίοις δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ πάσας τὰς ἀπειρίας τοῦ μεγάλου μελοποιῦ. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Μένδελσον κατέχει τὸ σχετικὸν πρὸς τὸν *Φιδέλιον*. Θὰ ἦτο εὐτύχημα εἰς τοὺς μουσουργοὺντας νὰ συνεβουλευοντο πάντα τὰ δοκίμια τῶν ἐξόχων μουσικῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς οὕτοι καταστρέφουσιν αὐτὰ μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἔργου.

Ὁ Μότσαρτ ὅμως οὐδὲ τόσον βραδέως, οὐδὲ τόσον δυσχερῶς παρῆγεν. Ἐν τῷ ἀξιολόγῳ βιβλίῳ, ὅπερ ἔγραψε περὶ αὐτοῦ ὁ Βίλδερ, εὐρίσκουμεν τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ἐργάζεσθαι τοῦ Μότσαρτ.

«Ἄμα ἠνοιγε τοὺς ὀφθαλμούς, τὸ δακμόνιον καταλάμβανε αὐτόν. Ἐγειρόμενος τῆς κλίνης ἔτρεγεν εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον, παρευθὺς δὲ ἡ φαντασία αὐτοῦ ἐξηγεῖτο μετὰ καταπληκτικῆς διαυγείας. Ἐν ᾧ ἐνεδύετο κατεῖχετο ὑπὸ τῆς ἐξάψεως τῆς ἐμπνεύσεως. Δὲν ἔμενεν οὐδὲ στιγμήν ἀκίνητος, ἔκρουε τὸν βυθὸν διὰ τοῦ ποδῶς καὶ ἀπὸ τῆς τραπέζης του μετέβαινε εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον. Ὁ κουρεύς του μᾶς διηγῆθη πόσον δύσκολος ἐργασία καθίστατο τὸ ξύρισμα

χαρᾶς ζωῆς πλήρη ἔχον τὰ ὄμματα, γελῶν, κλαῖον, εὐτυχῆς, σωθὲν τὸ παιδίον ἔκρουε τὰ ἰσχνὰ χεράκια του, ἐφώναζεν εὖγε καὶ ζωηρῶς, ὡς πυροτέχνημα ἀναφθείσης διὰ μιᾶς τῆς εὐθυμίας του, ἀνεφώνησεν

— Ὁ Μπούμ-Μπούμ! Εἶνε αὐτός, αὐτός, τώρα. Νά ὁ Μπούμ-Μπούμ! Ζήτησ ὁ Μπούμ-Μπούμ! Καλὴμέρα, Μπούμ-Μπούμ!

Δ'

Ὅτε ἐπανῆλθε τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ ἱατρὸς εὔρε καθήμενον παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ Παυλάκη ἀκροβάτην τινά, ὅστις ἔκρινε νὰ γελᾷ, νὰ γελᾷ ἀκαταπαύστως τὸ παιδίον, καὶ τῷ ἔλεγε προσφέρων εἰς αὐτὸ τὸ ἱατρικόν του:

— Ἄν δὲν τὸ πιῆς αὐτό, Παυλάκη, ὁ Μπούμ-Μπούμ δὲν θὰ ξανάλθῃ πλεῖα.

Καὶ τὸ παιδίον ἔπινε.

— Δὲν εἶνε καλὸ αἶ;

— Πολὺ καλὸ!.. Εὐχαριστῶ, Μπούμ-Μπούμ!

— Ἰατρέ, εἶπεν ὁ ἀκροβάτης εἰς τὸν ἱατρόν, μὴ ζηλοτυπεῖτε... Μοῦ φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι οἱ μορφαμοὶ μου τῷ ὠφελοῦν ὅσον καὶ αἱ συνταγαὶ σας!

Ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἔκλαιον, ἀλλ' ἐκ χαρᾶς τώρα.

Μέχρις οὐ δὲ ὁ Παυλάκης σταθῆ εἰς τοὺς πόδας του μία ἄμαξα ἰστομάτα καθ' ἑκάστην ἐνώπιον τῆς πτωχικῆς κατοικίας τοῦ ἐργάτου, καὶ ἄνθρωπός τις κατέβαινε περιτετυλιγμένος εἰς ἐπανωφόριον, ἐνδεδυμένος ὑπ' αὐτὸ ὡς ἐν Ἴπποδρομῷ, ἀλευρωμένος καὶ φαιδρὸν ἔχων τὸ πρόσωπον.

— Τί εἶνε τὸ χρέος μου, κύριε; εἶπεν ἐν τέλει ὁ Ἰακώβος πρὸς τὸν ἀκροβάτην, ὅτε τὸ παιδίον ἀνέρωσεν ἤδη ἐντελῶς. Γιατί, ἐπὶ τέλους, καὶ τι σᾶς χρωστῶ!

Ὁ ἀκροβάτης ἔτεινε πρὸς τοὺς γονεῖς τὰς δύο εὐρείας αὐτοῦ παλάμας.

— Αὐτὸ μόνον! εἶπε. Ἐνα σφίξιμο τοῦ χεριοῦ!

Εἶτα δὲ, δύο ἠχηρὰ φιλήματα ἐπιθεῖς ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ παιδίου, γενομένων πάλιν βροδοχρῶων,

— Καὶ εἶπε γελῶν, τὴν ἄδειαν, νὰ θέσω εἰς τὰ ἐπισκεπτήριά μου: *Μπούμ-Μπούμ* ἀκροβάτης, καὶ τακτικὸς ἱατρὸς τοῦ Παυλάκη!

(Jules Claretie)

...K...

Οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἐπιβλαβέστερον εἰς πᾶσαν κυβερνήτην, ὅσον τὸ νὰ ποιῇ ὅτε μὲν τοῦτο ὅτε δ' ἐκεῖνο, σήμερον νὰ ὑπόσχεταί τι καὶ αὔριον νὰ τὸ ἀρνήται. Ἄπαξ χαράξασα μίαν ὑδὸν, ὀφείλει νὰ πορεύηται ἐν αὐτῇ κατ' εὐθείαν καὶ ἀπαρεγκλίτως.

(Βίσημαρχ.)

καὶ ἡ κόμμωσις αὐτοῦ. Μόλις ἐκάθητο τὸ μάκτρον ἔχων περὶ τὸν λαϊμόν, ἐβυθίζετο εἰς βαθεῖαν ὄνειροπόλησιν, λησμονῶν τὰ πάντα. Ἄνηγειροτο τότε χωρὶς νὰ εἶπῃ λέξιν, μετέβαινε ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους εἰς τὸ ἄλλο, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς δωματίου εἰς τὸ ἕτερον, ἐν ᾧ ὁ δυστυχῆς κουρεὺς ἀμηχανῶν ἔτρεχε κατόπιν του τὸ κτένιον καὶ τὸ ζυράφιον κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ. Ἐν τῇ τραπέζῃ πολλακίς ἠναγκάζοντο οἱ περὶ αὐτὸν νὰ τὸν ἀνακαλώσιν εἰς τὴν πραγματικότητά, διότι συνεχεῖς ἦσαν αἱ ἀφαιρέσεις αὐτοῦ, ἀμα δὲ κατελάμβανεν αὐτὸν πάλιν ἡ μουσική, ἔχανε πᾶν ἄλλο συναισθημα. Συνέστρεφε τότε ἄκραν τινὰ χειρομάκτρον, ἔθετεν αὐτὴν μηχανικῶς ὑπὸ τὴν βίνα καὶ ἔκκινε χονδροειδεστάτους μορφασμούς. Ἄλλ' ἐν τοῖς ταξειδίαις ἰδίως ἡ φαντασία του ἐξήπτετο εὐχερῶς. Ἡ θεὰ τῶν τοπειῶν, ἡ κίνησις τῆς ἀμάξης οἰστρηλάτου αὐτὸν ἀπαύστας. Τότε ἐφωτίζετο ἡ φυσιογνωμία του, ὑπέμελεν ὥρας ὀλοκλήρους, καὶ ὡς ἐξήρχετο τῆς θεωρίας αὐτοῦ ἐξέφραζε τὴν λύπην ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ διατυπώσῃ ἐπὶ τοῦ χάρτου τὸ ἔργον ὅπερ εἶχε μελοποιήσει. »

Τοιαύτη ἦτο ἡ περὶ τὸ ἐργάζεσθαι εὐχέρεια τοῦ Μόζαρτ ὥστε ἠδύνατο νὰ μελοποιῇ χωρὶς νὰ παρενοχλῆται διόλου ὑπὸ τοῦ θορύβου, ὃν ἔκκινον οἱ φίλοι του γελῶντες καὶ ἔχοντες ἐτι πλησίον του.

Ὁμοίαν, λέγουσιν, εὐχέρειαν κέκτηται καὶ ὁ Βέρδη. Πολλοὶ εἶδον αὐτὸν μελοποιοῦντα ἐν αἰθούσαις, ἐν μέσῳ ζωηρῶν συνδιαλέξεων, χωρὶς νὰ φωνῇ οὐδέποτε ταραττόμενος ὑπὸ τῆς ἀκατασχέτου περὶ αὐτὸν φλυαρίας.

Καλλιτεχνικαὶ τινες φύσεις ἄλλως τε δὲν δύνανται νὰ ἐργασθῶσιν ἐν τῇ σιγῇ· ἔχουσιν ἀνάγκην θορύβου· ἐκεῖ μόνον ἀπομονοῦνται· ἡ μναξία πιέζει αὐτούς.

Ἐν τούτοις ὅτε διατυποῦσιν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὴν ἰδέαν αὐτῶν, αὕτη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔχει ὀριμαίει πρότερον, ἐν ἀνέσει ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ των. Ὁ τοκετὸς εἶνε ταχὺς ἀλλ' ἡ κυσοφρία διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν. Πάντες οἱ μελοποιοὶ δὲν ἔχουσι τὴν ἀπαράμιλλον εὐχέρειαν τοῦ Δονιζέτη, ὅστις ἐποίει τὰ μέλη αὐτοῦ ἐξ ὑπογυίου, ἐφ' ᾧ οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ τὸν ἔσκωπον παρομοιάζοντες αὐτὸν πρὸς ἀντρίαν ἀενάως ὑδροροοῦσαν.

Ἡ μεγάλη εὐχέρεια ἄγει εἰς τὸ κοινὸν καὶ τετριμμένον ἐν τῇ τέχνῃ. Ἄλλ' οἱ καλλιτέχναι οἵτινες ὡς ὁ Βετχόβεν μοχλοῦσιν, ἀνεγείρουσιν οἰκοδομήματα ἀψηφούντα τὸν χρόνον. Διὰ τοῦτο ὁ Βετχόβεν ἐγήρασεν ὀλιγώτερον τοῦ Ὠμπέρ· εἰ καὶ προγενέστερος αὐτοῦ.

K*

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ ΤΟΥ ΣΤΑΝΛΕΥ ΚΑΙ ΒΡΑΤΣΑ ΕΝ ΑΦΡΙΚῃ

Ἐκ τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος συγγράμματος τοῦ Στάνλεϋ Πέντε ἔτη ἐν Κόγκου, ἐρανίζόμεθα τὸ ἐπόμενον ἐπεισόδιον, ἐν ᾧ ὁ Στάνλεϋ διηγείται τὴν μετὰ τοῦ Βράτσα συνάντησίν του. Τότε τὸ πρῶτον εὐρέθησαν ἀπέναντι ἀλλήλων οἱ δύο ἀτρόμητοι ἐξερευνηταὶ τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ σύγγραμμα τοῦ Στάνλεϋ εἶνε ἐν εἶδει ἡμερολογίου, καὶ ἡ ἀφήγησις πάντων τῶν γεγονότων γίνεται κατὰ πρῶτον πρόσωπον.

« Ἐπανελθὼν εἰς τὰς σκηνὰς περὶ τὴν δεκάτην ὥραν, βλέπω αἴφνης τὸν νέον Λουτετέ-Κούναν, ἐκ Νσάνδας, ὁρμαίως τρέχοντα ὡσεὶ λίαν ἐνδοκίφρουσαν τινὰ πληροφορίαν εἶχε νὰ μοι ἀνκοινώσῃ. Ὁ νεαρὸς οὗτος μαῦρος πλησιάζει ἐν ὁρμῇ καὶ τείνει πρὸς ἐμὲ χαρτίον ἐφ' οὗ εἶνε διὰ μολυβδίδος κεχαραγμένον τὸ ὄνομα τοῦτο: Ὁ κόμης Σαβορδιάρ δὲ Βράτσα.

Εἶμαι συγγνωστὸς ὅτι δὲν ἠδυνήθηκα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νὰ κατανοήσω τὴν ἀξίαν τοῦ περιηγητοῦ τούτου. Ὅτε ἀπῆλθον ἐξ Ἀφρικῆς τῷ 1874 οὐδέποτε εἶχον ἀκούσει τι περὶ αὐτοῦ, τῷ δὲ 1878 κατὰ τὴν ἐν Εὐρώπῃ διαμονήν μου, παρεμπιπτόντως πως ἔμαθον τὰς ἐξερευνησεις τὰς ὁποίας εἶχεν ἐκτελέσει μετὰ τῶν Κομπιέν, Μάρς, καὶ Βαλλαί, ἐν Ὀγγουέ.

Ἐστράφην πρὸς τὸν Λουτετέ-Κούναν καὶ τὸν ἠρώτησα περὶ τῆς συναντήσεώς του μετὰ τοῦ Κ. Βράτσα. Ὁ Λουτετέ ἀρχίζει τότε νὰ μοι διηγῆται ἐν σπουδῇ τὴν ἐκπληξίν ἣν ἠθάρθη ἐπὶ τῇ θεᾷ ἐνός ὑψηλοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου, ὅτε εἰσηλθεν εἰς τὸ χωρίον Νδάμυ-Μβόγκο.

— Εἶνε Φραντσέζε, ὅπως λέγει, προσεῖπεν ὁ Λουτετέ. Ἐπυροβόλει εἰς τὰ δένδρα μὲ ἐν τουφέκιον τὸ ὁποῖον ἔρριπτε γρήγορα πολλὰς βολὰς. Εἶπέ μου, αὐθέντα, διατί οἱ λευκοὶ πυροβολοῦν κατὰ τῶν δένδρων; διὰ νὰ σκοτώσουν τὰ κακὰ πνεύματα ὅπου εἶνε μέσα;

— Ἴσως παιδί μου. Ἀλλὰ δὲν ἔγχεις τίποτε ἄλλο νὰ μοῦ εἴπῃς;

— Ναί Ὅταν ὁ λευκὸς ἔμαθε ὅτι εἶμαι ἀνθρώπος τῆς συνοδείας σου, μοῦ ἔδωκε αὐτὸ τὸ χαρτί καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ σοῦ τὸ φέρω.

Μετὰ μίαν ὥραν ἐφάνη ὁ γάλλος ἐξερευνητής. Φορεῖ εἶδος περικεφαλαίας, κυκλὴν στολήν ἀξιοματικῆς τοῦ ναυτικοῦ, καὶ μελανὰ περισφύρια, συνοδεύεται δὲ ὑπὸ δεκαπέντε ἀνδρῶν τῶν πλείστον ναυτῶν ἐκ Γαβῶνος, καὶ ὀπλισμένων διὰ καρβινῶν Ουίντσεστερ.

Ὁ Κ. Βράτσα εἶνε ὑψηλὸς ἀνὴρ, ἔχει ἡλιοκαθὴν τὴν μορφήν καὶ φαίνεται ἀπυροδῶν ἐκ τῆς κοπώσεως. Τὸν προεκκλῶ νὰ εἰσέλθῃ ὑπὸ τὴν σκηνὴν καὶ συγγευματίστῃ μαζί μου.

Γαλλιστὶ ἐκφράζομαι μετὰ μεγάλῃς δυσκολίας, τὰ δὲ ἀγγλικά του Κ. Βράτσα δὲν εἶνε ἐκ τῶν ἀρίστων. Ἐντούτοις κατορθώνομεν νὰ συνεννοηθῶμεν ἀμοιβαίως· ὁ ξένος μου ὁμιλεῖ ἀπειδῶς περὶ τῶν περιηγήσεών του, τῆς ἐν Βρυξέλλαις διαμονῆς του, τῶν συνεντεύξεών του μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς Ἀφρικανικῆς Ἑταιρίας περὶ τοῦ Κόγκου, καὶ τῆς ὀφελείας ἣν ἠδύνατο νὰ κερπώθῃ ἡ Γαλλία καὶ ὁ πολιτισμός.

Μανθάνω ἀπὸ στόματος αὐτοῦ ὅτι ἡ πρώτη ἀποστολὴ εἰς Ὀγγουέ διήρκεσε τρία καὶ ἡμισυ ἔτη, ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσχωρήσῃ ἐνδότερον τῶν 500 χιλιομέτρων· καὶ ὅτι τέλος τὰ ἐν τῇ περιστάσει ταῦτα συμβάντα ἐπεισαν αὐτὸν ἀμετακλήτως ὅπως περιηγήται ἄνευ ἐταίρου, ὅπως μὴ παρεκωλύωνται τὰ σχέδια αὐτοῦ διὰ τῆς ἀτολμίας καὶ τῆς ἐλλείψεως ἀποράσεως συνοδῶν, εἰς οὓς, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ὑποκύβῃ.

Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκείνη περιηγήσει ὁ Κ. Βράτσα ἐδαπάνησε πολλὰ χρήματα καὶ ἀπώλεσε τι πολλῶν πολιτισμότερον καιρὸν. Ἡ χώρα, ἣν εἶχε διαδράμει ἦτο νέα, τούτεστι ἄγνωστος. Οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν Ἰθαγενεῖς ἦσαν ἄγριοι, καὶ φιλόκοπτοι πρὸς τοὺς λευκοὺς, σφόδρα ἰδιότροποι, ἥκιστα πιστοὶ εἰς τὰς ὑποσχέσεις αὐτῶν καὶ τὰς συμφωνίας, κυμαίνοντο μεταξὺ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ προμηθευθῶσι τὰ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν κομισθέντα ἐμπορεύματα καὶ τοῦ δεισιδαίμονος, τοῦ ἀλογίστου φόβου ὃν ἐνέπνεεν αὐτοῖς πᾶν τὸ καινοφανές.

Ὁ Κ. Βράτσα ὀδυνήρην ὑπέστη τῶν ἐλπίδων του διαφύσειν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν προὐχώρησε μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἀλίμα καὶ ἐκωλύθη νὰ ἐξερευνήσῃ τὸν ροῦν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς παλιμβουλίας τινῶν τῶν συνοδοιπόρων του καὶ τῶν ἐχθρικῶν διαθέσεων τῶν Ἰθαγενῶν. Τότε ἀπεράσισε καθ' ἑαυτὸν νὰ ἐπανακάμψῃ ἡμέραν τινὰ ὅπως συμπληρώτῃ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτοῦ. Ἐντούτοις, κατὰ τὴν εἰς Εὐρώπην ἐπάνοδόν του, τῷ 1878 ἔμαθεν ὅτι εἶχον ἐξερευνησε τὴν Λοκαλάβαν καὶ τὸν Κόγκον καὶ ἐνόησε τότε ὅτι ὁ Ἀλίμας εἶνε παραποτάμιον τοῦ Κόγκου. Εἶχεν ἐπιστρέφει εἰς Εὐρώπην νοσῶν καὶ σφόδρα ἐξηνητημένος. Ἀλλ' ἀναρρώσας μετὰ μακρὸν ἐτράπη αὐτίς τὴν πρὸς τὴν Ἀφρικὴν, κάλλιστα κατὰ πάντα ἐφωδιασμένος καὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1880 ἀνήλθε πάλιν τὸ Ὀγγουέ. Οἱ ἀγῶνες οὓς εἶχε καταβάλει κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ περιήγησιν ὅπως ἐξημερώσῃ τοὺς Ἰθαγενεῖς ἀπέφερον ἤδη τοὺς κερπούς των· πᾶσαι αἱ φυλαὶ ἐπεμπον αὐτῷ βοηθοὺς, οἱ ἀρχηγοὶ προτήρχοντο αὐτῷ ἐπικούροι, ἐν τέλει δὲ ἠδυνήθη ν' ἀνέλθῃ μέχρι τῆς Στάνλεϋπόλεως. Ἰδρύσας σταθμὸν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ προὐχώρησε μέχρι πεντήκοντα χιλιομέτρων πρὸς τὴν μεσημβρινὴν ὀχθὴν τοῦ Κόγκου, μετὰ δεκατρίημερον δὲ πορείαν παραλλήλως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ποταμοῦ εἰσέειν εἰς τὸ χωρίον Νδάμυ-Μβόγκο, ὅπου ἐπληροφορήθη περὶ τῆς ἐγγύς ἐκεῖ παρουσίας μου.

Ὁ Κ. Βράτσα ἀναπαυθεὶς ἐπὶ δύο ὥρας ἐν τῇ σκηνῇ μου διηυθύνθη πρὸς τὸ Βιθῆ, μετὰ τινῶν τῶν Ἰθαγενῶν ἀχθοφόρων μου ἐπιφορτισθέντων νὰ μετακομίσουν τὴν ἐλαφρὰν αὐτοῦ σκευήν. Ἐσταμάτησεν ἐπὶ μικρὸν ἐν Βιθῆ, εἶτα ἐπελιθάσθη ἐνός τῶν ἀτμοπλοίων μας καὶ μετέθη εἰς Βανάνα, ὅθεν δι' ἄλλου ἀτμοπλοίου διηυθύνθη εἰς Γκαβῶνα.

Κατὰ τὴν ἐν τῇ σκηνῇ μου διατριβὴν αὐτοῦ ὁ Κ. Βράτσα, παρατηρήσας τὸ πελώριον καὶ ὀγκῶδες ὄρος Μγόμα μοι εἶπε:

— Θὰ σὰς χρειασθῶν ἐξ ἡμερῶν διὰ νὰ διέλθῃτε μετὰ τὰς ἀμάξας σας αὐτὸ τὸ βουνόν. Οἱ ἄνθρωποι σας εἶνε ὀλιγίστοι διὰ αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα. Ἐπρεπε νὰ ἦσαν τοὺλάχιστον πεντακόσιοι ἄνδρες.

Ἡ σκέψις ἐκείνη ἦτο ὀρθοτάτη, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο ὄλωις ἀδύνατον νὰ λάθωμεν ἐπικουρίας, οἱ δὲ ἄνθρωποι δὲν κατασκευάζονται κατὰ παραγγελίαν, εἰς οὐδὲν θὰ ὀφείλει τὸ νὰ τίλλωμεν τὴν κόμην ἡμῶν διεκτραγωδοῦντες τὴν ἀδυναμίαν μας. Τὸ σύνθημα ἦτο νὰ βυθίσωμεν πρῶτον, νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μετὰ τοῦ πολυτίμου ἡμῶν ὕλικου καὶ νὰ ἰδρῶσωμεν πανταχοῦ σταθμούς. Ἐπρεπε νὰ ὑπικουσωμεν, νὰ προχωρήσωμεν.

A'

ΚΑΤΟΙΚΙΑΙ ΚΑΙ ΕΝΟΙΚΙΑ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ

Ἀπὸ τινος ἐν τῷ πληθυσμῷ τῶν Παρισίων δὲν παρατηρεῖται ἡ συνήθης κανονικὴ αὐξησης, τούναντιον δ' ἐβεβαιώθη ὅτι ἐπηλθέ τι· ἐλάττωσις τῶν κατοίκων. Ἐπειδὴ δὲ νέαι κατ' ἔτος προστίθενται οἰκοδομαὶ εἰς τὴν πόλιν, προμηνύεται ὅτι ἀναπόδραστοι εἶναι οἰκονομικὴ τις ἀνωμαλία ἐνεκα τῆς αὐξήσεως τῆς προσφοράς καὶ τῆς μειώσεως τῆς ζητήσεως. Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, οὐ ἀνάλογον ἔχομεν καὶ ἐν Ἀθήναις, γράφει τὰ ἐπόμενα ὁ Paul Leroy-Beaulieu ἐν τῷ Γάλλῳ Οἰκονομολόγῳ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκημάτων ἠῤῥησεν ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου 1879 μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου τοῦ 1883 κατὰ 80000 περίπου, ἦτοι σχεδὸν 7¹/₂ τοῖς 100 ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκημάτων τοῦ ὑπάρχοντος ἐν Παρισίοις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1878. Ἐκ τούτων τὰ οἰκῆματα τὰ προσωρισμένα εἰς ἐμπορικὴν ἢ βιομηχανικὴν χρῆσιν ἀναλογοῦσιν εἰς 2¹/₂ τοῖς 100 ἐπὶ τῶν προϋπαρχόντων, τὰ δὲ εἰς κατοικίαν εἰς 10 τοῖς 100· δηλονότι κατὰ τὴν πενταετίαν ἐκείνην οἰκοδομήθησαν οἰκῆματα τσαῦτα, ὡσαύτως προϋπετίθητο αὐξησης τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων κατὰ 220000. Ἄν δ' ἐξηκολούθουν αἱ οἰκοδομαὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν μάλιστα τοῦ 1883, καὶ ἂν ἐντὸς εἰκοσαετίας ἐδιπλασιαζέτο ὁ πληθυσμὸς τῶν Παρισίων, πάλιν θὰ ἐπερίσσειον τὰ οἰκῆματα.

Παραλλήλως δὲ τῇ αὐξήσει ταύτῃ ἠῤῥησεν καὶ ἡ ἐνοικιαστικὴ ἀξία τῶν παρισινῶν οἰκημάτων

κατὰ 76 ἑκατομμύρια καὶ ἡμισυ, ὧν 63 ἑκατομμύρια ἀναλογοῦσιν εἰς τὰ πρὸς κατοικίαν οἰκήματα.

Δὲν ἐκτίσθησαν δὲ μόνον πολυτελεῖς οἰκίαι· 57,600 οἰκήματα ὧν τὸ ἐνοίκιον εἶναι ἀπὸ 500 μέχρις 999 δραχμῶν διατίθενται εἰς τοὺς ἐργατικούς καὶ τοὺς ἀπορωτέρους. Τὰ δὲ οἰκήματα, ὧν τὸ ἐνοίκιον εἶναι ἀπὸ 3000 μέχρις 6000 δρ. ἤξησαν κατὰ 2946, ἤτοι κατὰ 30 τοῖς 100 κατ' ἀναλογίαν τῶν προϋπαρχόντων πλείονα κατ' ἀναλογίαν εἶναι τὰ οἰκήματα, ὧν τὸ ἐνοίκιον βαρύτερον, ἀπὸ 6000 μέχρις 20000 δραχμῶν.

Τῇ 15 Ἰανουαρίου 1884 ὑπῆρχον οἰκήματα μὴ ἐνοικιασθέντα 16519, ἐκ μόνων τῶν ἐχόντων ἐτήσιον ἐνοίκιον ἀπὸ 500 μέχρι 5000 δρ. ὑπολογίζεται δὲ ὅτι νῦν ὁ ἀριθμὸς τῶν μὴ ἐνοικιασμένων εἶναι πολλῶ μείζων.

Τίνα θὰ ἦναι τὰ ἐπακόλουθα τῆς τοιαύτης καταστάσεως; Προδήλως ἐν πρώτοις μὲν ἡ σχεδὸν ὀλοσχερῆς ἀναστολὴ πάσης οἰκοδομικῆς ἐργασίας κατὰ τὴν προσεχῆ πενταετίαν· εἶτα δὲ ἡ πτώχευσις μερικῶν ἐργολάβων οἰκοδομῶν καὶ τελευταῖον ἡ ἐλάττωσις τῶν ἐνοικίων, κατὰ τὸ τρίτον περίπου, δηλονότι τὰ ἐνοίκια θὰ ἔχωσι τὴν τιμὴν, ἣν εἶχον ἄλλοτε. Ὡστε τὸ κακὸν θὰ ἔχῃ καὶ τὰ καλὰ του.

Ἄλλ' ὅπως μετριάσθῃ ἡ οὐδύτης τῆς κρίσεως, ἀνάγκη νὰ μὴ ἐπιβληθῶσι φόροι εἰς τὸ εἰσόδημα καὶ φόροι προοδευτικοὶ εἰς τὰ ἐνοίκια· ἀνάγκη νὰ μὴ φοβίσωμεν τοὺς εὐπόρους, εἴτε ὁμοεινῆς, εἴτε ἀλλοθηνῆς. Διότι ἂν τοῦτο συμβῇ, οἱ Παρίσιοι θὰ ὑποστῶσι τραῦμα καίριον.

ΤΟ ΚΙΒΩΤΙΟΝ ΤΟΥ ΣΙΔ

Οἱ Ἰσπανοὶ διηγοῦνται περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἥρωός των Σιδ τὴν ἐπομένην παράδοσιν.

Ὁ εὐγενὴς Σιδ εἶχε ἀφθονον δόξαν, ἀλλ' ὀλίγα χρήματα. Καλέσας δὲ ποτε τὸν Ἑβραῖον τοκογλύφον Βὲν Ἰωνάθαν τῷ εἶπε·

— Ἦμπορεῖς νὰ μὲ δανείσῃς ἑκατὸν χιλιάδας τάληρα;

— Αὐθέντα, ἀπεκρίθη ὁ Ἑβραῖος, τὸ ποσόν, ὑποῦ μὲ ζητεῖτε εἶναι πολὺ, τὰ χρήματα εἶναι σπάνια, καὶ πρέπει νὰ μὲ βοηθήσουν ὅλοι οἱ ἡμόθηρσοί μου διὰ νὰ μαζεύσωμεν αὐτὸ τὸ ποσόν. Ἄλλὰ ποῖα θὰ ἦνε ἡ ἐγγύησις τῆς πληρωμῆς;

— Ἐγὼ νὰ σοῦ δώσω ἐνέχυρον ἐν πολυτίμῳ κιβώτιῳ, γεμᾶτο ἀπὸ κοσμημάτων καὶ ἀδάμαντας. Θὰ τὸ παραδώσω εἰς τὰς χεῖράς σου, ὅπως εἶναι κλειδωμένον.

— Ὅμως, ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ τοκογλύφος, διὰ νὰ ἔχωμεν ἀσφάλειαν ἔπρεπε νὰ ἴδωμεν, ἂν αὐτὰ ὅπου ἔχει μέσα, ἔχουν ἀξίαν ἀρκετήν. Ἄρ' οὐ τὸ δίδετε ὡς ἐνέχυρον, ἢ τάξις ἀπαιτεῖ νὰ εἰδεύ-

ρωμεν πόσον χρυσὸν ἔχει καὶ πόσους πολυτίμους λίθους.

— Πρέπει νὰ ἀρκεσθῆς εἰς τὸν λόγον μου· πάρε τὸ κιβώτιον ἀπὸ τὰ χεῖρά μου. Ἄλλὰ σοῦ ἀπαγορεύω νὰ τὸ ἀνοίξῃς μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐξοφλήσεως. Σκέψου καὶ ἀποφάσισε ἂν θέλῃς νὰ γείνης δανειστής τοῦ Σιδ.

Ὁ Ἑβραῖος ἐδέχθη τὴν συμφωνίαν. Μετὰ τρία ἔτη ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὁ Σιδ νικήσας ἐπανειλημμένως εἰς πολλὰς μάχας τοὺς Ἄραβας, ἐπανῆλθεν εἰς Βούργος, κομίζων πλοῦσια λάφυρα. Ἐνθυμηθεὶς τὸν Ἑβραῖον καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν χρέος του, διέταξε καὶ τὸν ἔφεραν εἰς τὸ μέγαρόν του.

— Πάρε ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδες τάληρα τῷ εἶπε· πάρε καὶ περισσότερα, ἂν δὲν σὲ ἀρκοῦν αὐτά. Ἐφερες τὸ κιβώτιον;

— Ναί, αὐθέντα!.. Πολὺ βαρὺ εἶναι, καὶ νὰ σὰς εἰπῶ, λυποῦμαι, ὅτι ἐξοφλεῖτε καὶ πρέπει νὰ σὰς τὸ ἀποδώσω. Θὰ ἔχῃ βέβαια μέσα μεγάλης ἀξίας πράγματα.

— Ἀνοίξε καλλίτερα μόνος σου, καὶ εἰπέ μοι πόσον τὰ ἐκτιμᾷς.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ὁ Σιδ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἑβραῖον ἐσκωριασμένην γαλυθδίνην κλειδα.

Ὁ Βὲν Ἰωνάθαν ἤνοιξε τὸ κιβώτιον καὶ εἶδε τί περιεῖχε. Δὲν περιεῖχεν οὔτε χρυσόν, οὔτε ἀδάμαντας, οὔτε παλαιὰ νομίσματα· ἀλλὰ μόνον ἕμιμον καὶ οὐδὲν πλέον.

Ὁ Σιδ ἐκύτταξε νὰ ἰδῇ ὅποιαν ἐντύπωσιν ἤθελε προξενήσῃ τοῦτο εἰς τὸν τοκογλύφον. Ἀλλὰ ἐκείνος ἀπαθῆς καὶ γαλήνιος ὕψωσε τὸ μέτωπον καὶ ἀτενίσας αὐτὸν τῷ εἶπε·

— Καὶ τί φόβον εἶχον; Διατί νὰ ἀμφιβάλλω; Ἦμην βέβαιος, ὅτι τὸ κιβώτιον εἶχε μεγάλην ἀξίαν καὶ ἐκοιμώμην ἡσυχος. Διότι ἐκράτουν κλειδωμένον μέσα εἰς αὐτὸ καὶ ἐπιμελῶς τὸν ἐφύλαττον, τὸν λόγον τῆς τιμῆς τοῦ Σιδ. Δὲν ἤξιζεν αὐτὸς ἑκατὸν καὶ διακοσίας χιλιάδας τάληρα;

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐκ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς, τῆς Δαχομέης καὶ τῆς Καμερόν, ἐκοιμήθη ἀρτίως εἰς τὴν Εὐρώπην νέον δραστηκώτατον φάρμακον στομαχικῶν καὶ νευρικῶν παθῶν. Τὸ φάρμακον τοῦτο εἶναι αἱ ρίζαι καὶ ὁ ρλοῖος δένδρου, φουμένου ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις καὶ προσομοῖω τῷ δένδρῳ τῆς κίνας. Οἱ ἰθαγενεῖς τῶν παραλίῳν τῆς Ἀφρικῆς πίνουσι τὸ ἀφέψημα τῶν ριζῶν καὶ τοῦ ρλοῖου αὐτοῦ, ὡς προφυλακτικὸν καὶ θεραπευτικὸν φάρμακον τοῦ πυρετοῦ, τοῦ κατάρρου τοῦ στομάχου καὶ τῆς ἀδυναμίας. Εὐρωπαῖοι ἐπιστήμονες, ἀνακαλύψαντες τὴν σύστασιν τοῦ φαρμάκου, ἐπέισθησαν μετ' ἐπανειλημμένα πειράματα, ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ εἶναι ἀσφαλστατή.